
Dragă Mincinosule

COMEDIE ÎN 2 ACTE DE JEROME KILTY

după scrisorile lui Bernard Shaw
și ale Steller Campbell.

P

iesa are numai două personaje: actorul care spune textul lui Bernard Shaw și actrița care-l spune pe acela al Stellei Campbell.

El poartă un costum închis sau un smocking, după cum îi convine mai bine actorului care interpretează acest rol.

Ea va arbora trei splendide rochii de seară, care vor fi, în același timp, „moderne” și „de epocă”. Acestea vor fi astfel concepute încît actrița să fie avantajată la maximum.

Este inutil a se căuta ca cei doi actori să semene fizicește cu Shaw și cu Stella Campbell. Doar un ușor accent irlandez va fi folosit de interpretul lui Shaw, în țările de limbă engleză.

Ea va purta o rochie în primul act; alta, în prima parte a actului al doilea, iar cînd reintră în scenă pentru finalul piesei, alta. Ultima rochie va fi cea mai simplă și trebuie astfel concepută încît s-o ajute pe actriță să se simtă mai bătrînă decît la începutul piesei.

Decorul este foarte simplu. Pentru ea: un elegant birou, în spatele căruia se află un mic fotoliu, foarte feminin. Sub birou, un mic taburet. Pentru el: un pupitru avînd în față un taburet înalt, iar în dreapta un fotoliu ușor transportabil.

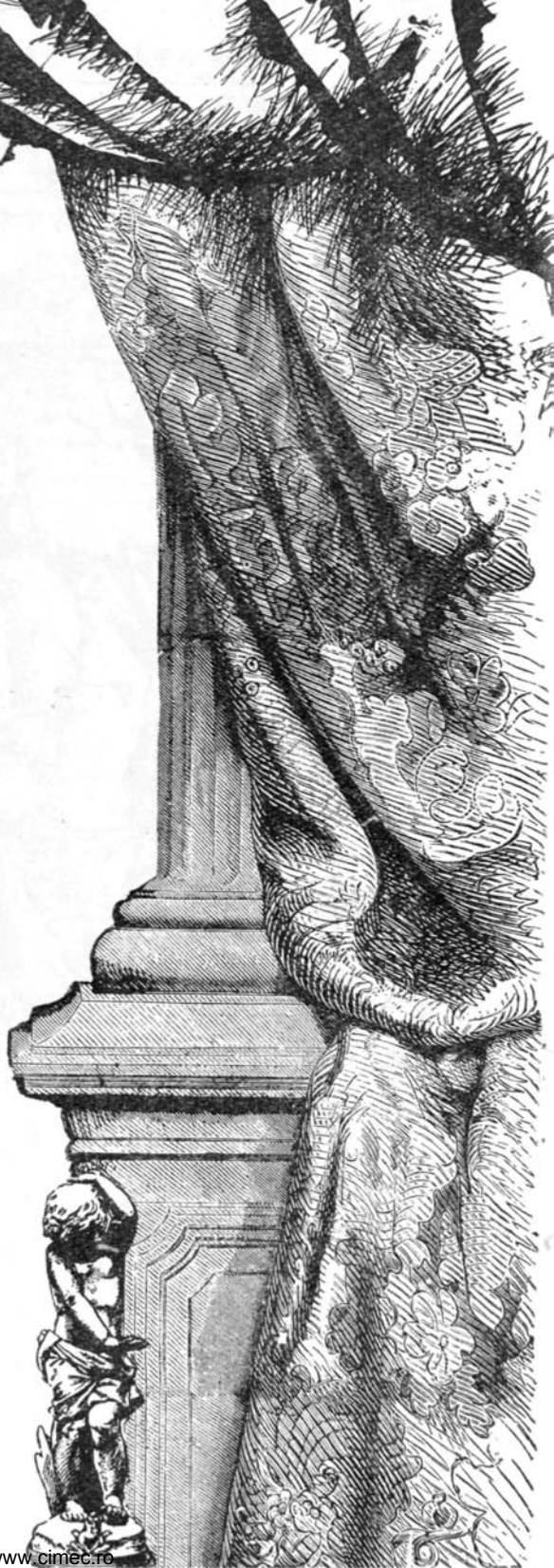
La mijlocul scenei, pe o măsută ușoară — o cutie de pălării, cu capacul închis. În fund, la centru, o ușă, iar în stînga — în spatele biroului Stellei Campbell —, o fereastră.

Biroul și pupitrul, în diagonală, astfel încît actorii să se poată mișca nestingheriți în centrul scenei.

Actul I se desfășoară în perioada 1899-1914.

Actul II, din 1914 pînă în 1939.

Jerome Kilty

A C T U L I

Actorul și Actrița intră pe ușa din fund și se plasează el în dreapta, iar ea în stînga cutiei de pălării. Adresîndu-se publicului :

ACTORUL } Bună seara.
ACTRIȚA }

ACTORUL : Piesa noastră începe cu această cutie de pălării.

ACTRIȚA : În ajunul celui de-al doilea război mondial, cu puțin înainte de a muri, la adînci bătrîneți, în Franța, celebra actriță engleză Stella Campbell îi scria nu mai puțin celebrului vegetarian...

ACTORUL : Și dramaturg...

ACTRIȚA : Și dramaturg, George Bernard Shaw : „Nu știu ce se va întîmpla cu aceste scrisori. Le-am pus pe toate într-o veche cutie de pălării, pe care o ascund noaptea sub pat“.

ACTORUL : Ceea ce s-a întîmplat a fost că o prietenă¹, care a asistat la înmormîntarea ei, a găsit cutia de pălării sub pat și, abandonînd toate celelalte lucruri, a izbutit să o aducă la Londra cu cinci zile înainte de intrarea bandelor hitleriste în Paris. Și astfel, au fost salvate sute și sute de scrisori, schimbate, timp de aproape jumătate de veac, între George Bernard Shaw și Stella Campbell. (În cursul restului replicii, actorul scoate scrisorile din cutia de pălării și duce în fund mîsuța pe care se află cutia). Scrisori de dragoste, scrisori de afaceri, scrisori fericite, triste, deznădăjduite, pline de optimism — din ele, din textul acestor scrisori, este alcătuită piesa noastră. Cele dintîi datează din 1899.

ACTRIȚA : Stella Campbell se află la apogeul carierei sale. Alături de Ellen Terry², domină de peste zece ani viața teatrală a Angliei. A creat pînă acum numeroase roluri importante, dar nu încă și pe cel mai im-

portant rol al carierei sale, pe acela al Elizei Doolittle, umila vînzătoare de flori din *Pygmalion*.

ACTORUL : Iar eu, pentru că începînd din această clipă ne vom exprima : eu cu cuvintele lui Bernard Shaw...

ACTRIȚA : Iar eu, cu acelea ale Stellei Campbell...

ACTORUL : Eu, după o îndelungată carieră de critic muzical și literar, am început să scriu piese originale, al căror succes se lăsa însă, din nefericire, prea mult așteptat. Talentul și frumusețea Stellei Campbell m-au determinat să scriu o nouă piesă, *Cezar și Cleopatra*, în care speram că marea actriță va accepta rolul reginei Egiptului.

ACTRIȚA : Și ca să mă convingă, mă invită să petrec un week-end la țară, cu el și cu doamna Shaw, cu care se căsătorise cu un an înainte. Dar aveți cuvîntul, domnule Bernard Shaw.

ACTORUL : Mulțumesc, doamnă Stella Campbell... (Amîndoi se apropie de birourile lor. De aici înainte, actorul devine Shaw și adoptă un ușor accent irlandez. În timp ce Shaw își citește prima scrisoare, Stella Campbell ține în mînă altă scrisoare, ca și cum ar citi-o.)

12 aprilie 1899... Dragă doamnă Campbell (se uită la ea, în timp ce vorbește. Ea îi întoarce spatele), dispunem de această vilă numai pînă la 14 mai, așa că grăbește-te. Doamna Shaw va fi încîntată să fie gazda dumitale. Legumele au triumfat asupra detractorilor lor. Mi se spusese că regimul meu vegetarian este atît de insuficient, încît nu mi se vor mai putea lipi niciodată oasele fracturate ale piciorului. Ei bine, mi-am făcut acum o radiografie și ele sînt atît de perfect sudate, și atît de splendid de albe, încît am lăsat instrucțiuni ca, după moartea mea, să se facă din ele un calapod de mînuși, care să-ți amintească în vecii vecilor de mine. (*Stella ride, pune scrisoarea pe birou, se așază și ascultă.*) Am în fața mea ultima dumitale fotografie. E minunată, dar aș fi pre-

¹ E vorba de Agnes Claudius, cunoscută în lumea teatrală engleză și franceză sub pseudonimul ei publicistic, Claude Vincent.

² Ellen Terry (1847—1928), ilustră descendentă a unei vechi familii de actori englezi.

ferat să te văd într-un pat, bineînțeles pe scena unui teatru, murmurând: „Nici diavolul nu va putea rezista acestei ispite“. Fiindcă, în fond, sînt mulți oameni frumoși pe lumea asta, dar nu toți pot desprinde un filament de materie cenușie din creierul lor și să-l introducă în urechile acului dramaturgului. Nădăjduiesc că vei putea veni... Al dumitale, Bernard Shaw.

(*În timp ce vorbește, Shaw ține în mînă o singură scrisoare. Acest joc inițial nu servește decît la stabilirea convenției. El nu este repetat în mod constant.*)

STELLA (continuînd să șadă): Kensington Square, 21 aprilie 1899. Dragă domnule Shaw, mi-e groază să-mi văd fotografiile — a sosit ceasul ridurilor. Dumnezeu să aibă milă de mine și de toate femeile! Teamă mi-e că nu voi putea accepta invitația dumitale. De ce n-am o familie numeroasă, care să mă oblighe să refuz acest blestemat turneu de douăzeci de săptămîni în America... Am fost solicitată să interpretez rolul Făzâniței în *Chantercler*, minunata feerie a lui Edmond Rostand. N-ai vrea s-o „anglicizezi“ dumneata pentru noi? Spune-mi că da... Dumnezeu să te binecuvînteze pentru toată buna dispoziție pe care ți-o datorăm și să te ierte pentru toate delictele literare care fac să ne scrișnească dinții. A dumitale, Stella Campbell.

SHAW: Scumpă doamnă Campbell, nu cred că ar fi cazul să mă amestec în feeria lui Rostand. I-aș transmite imediat un gust de pucioasă. Nu. Acordă-le contemporanilor dumitale o șansă. Adresează-te unor aștri în ascendență. Eu sînt sleit, trivial, vulgarizat și mult prea bătrîn pentru astfel de jocuri. Am împlinit, în iulie, 45 de ani. Al dumitale, Bernard Shaw.

STELLA (cătore spectatori): În a cincea lună a noului secol, soțul meu a fost ucis în luptele din Africa de Sud. Fusesem căsătorită 16 ani, și singurătatea era copleșitoare. Singura soluție era să mă afund din nou în muncă și, după cîteva luni, am apărut într-o nouă piesă.

SHAW: 7 noiembrie 1901... Scumpa mea doamnă Campbell, am izbutit în sfîrșit să-mi procur un bilet la spectacolul dumitale. E într-adevăr o mare realizare, și utilizarea muzicii lui Haendel a fost o excelentă idee. Corul, cred totuși că ar mai putea fi îm-

bunățăit, mîindu-l timp de 9 sau 10 minute în apă fiartă. A, da, era să uit. Nu-i firesc ca partenerul dumitale să-și dea duhul, singur ca un ciine, în stînga scenei, în timp ce dumneata trîncănești de zor în dreapta, mai ales că bietul om răcnește ca Othello, ca să-ți atragă atenția... Toate acestea n-au însă nici o importanță. Impresia generală a fost extraordinară. Al dumitale, entuziast, Bernard Shaw.

STELLA: Apoi am jucat într-o serie de alte piese, obținînd succes după succes în *Pelleas și Melisande*, *Hedda Gabler* și *Bella Dona*, cu care am făcut o îndelungată navetă între Anglia și America. Au trecut cîteva ani fără să primesc nici o veste din partea lui Shaw. Copiii mei crescuseră și se căsătoriseră. Fiul meu Beo în 1909, iar fiica mea Stella în 1911.

SHAW (cătore spectatori): Între timp, eu scriam piesă după piesă. *Prima piesă a lui Fanny* a obținut un succes răsunător, înregistrînd 600 de spectacole și aducîndu-mi o grămadă de bani. După premiera ei, am început să lucrez serios la o piesă pe care o proiectasem mai de mult pentru Stella Campbell, *Pygmalion*. Am terminat-o la începutul anului 1911. (*Adresîndu-se Stellei.*) Dragă doamnă Campbell, am auzit că te-ai întors din America. Întimplător, voi fi mîine după-amiază în cartierul dumitale. Ai fi dispusă să-mi oferi o ceașcă cu ceai?

STELLA (cătore spectatori): Înainte de a avea timp să-i răspund, sună soneria. Shaw năvălește în salonul meu din Kensington Square și începe să-mi citească noua sa piesă. Sînt pur și simplu îngrozită de sunetele neplăcute care ies din gura lui, atunci cînd vrea să imite accentul periferic al Elizei. După ce termină, îmi spune că a scris piesa pentru mine, și pleacă. Voiam să-i mulțumesc, fără să par totuși prea entuziastă. De aceea, i-am scris. (*Lui Shaw.*) Dragă domnule Shaw, în primul rînd îți mulțumesc pentru lectura piesei și pentru faptul că te-ai gîndit că aș putea fi frumoasa dumitale vagabondă. Mă întreb însă dacă aș putea corespunde exigențelor dumitale. În orice caz, trebuie să recunosc că vederea dumitale mi-a produs o mare plăcere și a constituit o reală surpriză.

SHAW: Stella! Mi-a fost teamă că ai să-ți dai seama de la început de in-

tențiile mele. Dar n-aveam alt mijloc de a te face să ascuți piesa pînă la capăt. Apoi, cînd ai pronunțat acele cuvinte atît de puțin elegante, am fost convins că totul s-a sfîrșit... că nu vei fi niciodată mica mea florăreasă.

STELLA : Dar n-am spus absolut nimic. Firește că mi-am dat seama de la început unde vrei să ajungi. Nu-ți amintești ? Imediat după primul tablou (*se ridică și se îndreaptă spre el*), m-am ridicat și ți-am spus : „Bestie ! Ai scris rolul ăsta pentru mine. Tot timpul n-ai făcut altceva decît să-mi îmiți glasul“. Asta e tot ce-am spus. Dar dacă vrei să vorbim într-adevăr serios, atunci spune-mi cînd, unde și cu cine ai voi să jucăm această piesă și poate că, într-o bună zi, voi spune da... În orice caz, vino, te aștept. (*Vine în primul plan și se adresează repede spectatorilor.*) Și-a făcut reparația, într-o splendidă după-amiază de iunie, cu zîmbetul pe buze și contractul în buzunar. După plecarea lui, am avut strania impresie că prietenia noastră progresează poate prea repede. După următoarea lui scrisoare eram sigură de acest lucru. L-am surprins în clipa în care o strecura pe sub ușă. (*Se duce în planul doi și se uită pe fereastră în cursul replicii următoare.*)

SHAW (*se duce spre ea*) : Stella ! Știi foarte bine ce o să se întîmple. Am intrat în casa dumitale calm, ca să discutăm o chestiune profesională, și, cînd colo, cum mă vezi și cum te văd, m-am îndrăgostit de dumneata, din tălpi și pînă-n creștet, în primele treizeci de secunde. Cît timp a durat această vrajă ? Treizeci de ore, în cursul cărora am visat și am plutit cu capul în nori, ca și cînd viitoarea mea aniversare ar fi a douăzecea.

STELLA : Dar nu ai douăzeci de ani, și cu teatrul nu-i de glumit. Teatrul e o treabă foarte serioasă. Dacă, am spus, *dacă...* izbutesc să găsesc actorii de care am nevoie, voi fi mica dumitale florăreasă. Asta e tot ce-ți pot făgădui. Cît privește excursia dumitale aeriană, norii au două fețe. Și cine ne poate spune dacă ne aflăm deasupra sau dedesubtul lor ?

SHAW (*traversează scena pentru a se duce în dreapta pupitrului, departe de ea*) : Foarte bine, atunci să revenim la chestiunile profesionale. Voi lansa senzaționala veste că m-ai capturat...

pentru teatrul dumitale. Vezi unde ajungi cînd ai de-a face cu mine ? Vei fi victima cînicului univers în dosul căruia se ascunde și visează sărmanul meu suflet. Planurile dumitale vor fi cunoscute de toți înainte ca această scrisoare să ajungă la destinație, înconjurată de o aureolă romantică, dar totuși suficient de corectă pentru a te obliga să joci cu cărțile pe masă. Așadar, în gardă !

STELLA (*ducîndu-se spre el*) : Eu joc întotdeauna cu cărțile pe masă, nu în manșete ! Tu ești acela care trișezi, mințind că vei fi „cu totul înțimplător“ în cartierul meu.

SHAW (*ducîndu-se spre ea. Se întîlnesc în centru*) : Opun șiretlicurile mele trucurilor dumitale. Ce-i cu dumneata ? Ți-e teamă oare că ți-ai putea dărui inima unui incorigibil socialist și actor, după cum și-a dăruit-o și el dumitale ? Sau ți-e teamă că nu vei putea fi la înălțime ?

STELLA : Au mare dreptate cei care spun că ești un spiriduș. Cum s-ar putea îndrăgosti cineva de un spiriduș ? Vino, te rog, vineri și-ți făgăduiesc că vom fi *singuri*. (*Se duce și se uită pe fereastră, plină de reverie.*)

SHAW (*către spectatori*) : Dacă Stella voia să te prindă în cursă, orice rezistență era inutilă, ea fiind irezistibilă. Toată Londra cunoștea farmecele ei de sub razele reflectoarelor. Eu însă le descopeream dintr-o cu totul altă perspectivă. N-aș fi crezut niciodată că așa mai fi putut fi atît de vulnerabil. (*Adresîndu-se Stellei.*) Dragă Stella, mii de mulțumiri pentru după-amiaza de vineri și pentru sîmbăta de fermecătoare visuri cu capul în nori. Mă simt acum ceva mai bine, deși mă aflu din nou cu picioarele pe pămînt și toate trîmbițele „zgomotoaselor mele vulgarități“ fac, din nou, o larmă asurzitoare. Ar fi însă o josnicie și o lașitate să pretind că nu ești o femeie extraordinară și că farmecele tale nu m-au subjugat timp de cel puțin douăsprezece ore.

STELLA : N-ai vrea să ne mărginim la chestiunile profesionale, domnule Shaw ? ... Am făcut o ofertă formală proprietarului sălii și am anunțat pretutindenți că voi prelua direcția unui teatru și că s-ar putea s-o interpretez pe Eliza a lui Bernard Shaw. (*Ducîndu-se la birou, unde se așază la sfîrșitul replicii.*) Poate că ai văzut știrea în ziare. Nu știu însă pe cine

să-mi aleg ca partener pentru ... rolul bărbatului.

SHAW : Numele lui este Higgins ...

STELLA : Higgins ! Dar asta n-are nici o importanță, vom găsi noi pe cineva și pentru Higgins.

SHAW : Auzi vorbă ! Vom găsi noi pe cineva și pentru Higgins ! Dar rolul acesta e cel puțin la fel de important ca și al tău. O, Stella Stellarum, nimic nu este mai inevitabil decât căderea unui spectacol cu o singură vedetă. Nimic — nici măcar geniul meu adăugat la al tău — n-ar putea să te salveze de la dezastrul final. Mai mult de jumătate din publicul tău este alcătuit din femei. Trebuie, așadar, să le satisfaci neapărat necesitatea de a idealiza un bărbat. Și cum ar putea idealiza pe un biet cabotin anonim, care ar sta tot timpul într-un obscur colț al decorului ? Vrei să fii o Eleonora Duse ? Un ciocan fără nicovală ? Un atlet care face exhibiții cu haltere de mucava ? Joacă *Pygmalion* cu un Higgins de 20 de lire, și tu, tu vei obține un triumfal succes. Dar rețeta nu va depăși 200 de lire. Iar după câteva săptămâni va începe să scadă vertiginos. Vei intra atunci în panică și vei cheltui o avere pe publicitate. Când rețeta va ajunge la 120 de lire, vei pleca cu *Pygmalion* în turneu și provincia se va îndepărta de mine. Te vei abate mai departe, pînă ce vei pierde și ultima lețcaie. Și atunci nu-ți va mai rămîne alt colac de salvare decât America, cu toate ororile ei, și provincia sau retragerea definitivă de pe scenă. Iată de ce trebuie să-ți găsești un bărbat care să te poată înfrunta pe scenă. Știu, nu ești fericită decât atunci cînd ești înconjurată de viermi. Viermii nu ridică niciodată glasul și, în unele piese, se achită chiar în mod onorabil. Piese mele trebuie însă jucate de actori, nu de viermi. Nu, Stella ! Îmi trebuie un Higgins superb. Fiindcă nu vreau să te ruinez nici pe tine, nici pe mine. Nu te-aș putea iubi, scumpa mea, atît de mult, dacă n-aș iubi și mai mult banii !

STELLA : O, ești un clovn, domnule Shaw ! Am să-ți spun de acum înainte Joey, clovnul Joey. Știu prea bine că un spectacol cu două capete de afiș e mai bun decât unul cu un singur cap de afiș și că un spectacol interpretat numai de actori de mîna întîi este un festin regesc.

SHAW : Dacă știi toate astea, de ce mai faci atîtea mofturi ?

STELLA : Nu fac nici un fel de mofturi. Dacă mulțumirea mea sufletească ți-e atît de indiferentă, sînt în schimb alții care de-abia așteaptă să mi-o asigure. James Barrie³ a scris o nouă piesă pentru mine, și Charles Frohman⁴ îmi oferă o avere să plec cu ea în America.

SHAW : Știu, știu, dar, pentru numele lui Dumnezeu, Stella, asta nu te împiedică să fii rezonabilă.

STELLA : Găsesc că este cu totul nerezonabil și penibil să mă tirguiesc astfel cu tine. Dacă rolul lui Higgins este mai important decât acela al Elizei, găsește-ți o vedetă masculină și o actriță de mîna a doua, și eu mă retrag.

SHAW : Puțin bun-simț, Stella ! Tu, o actriță celebră, o adevărată veterană a scenei, trebuie să ai ca partener un actor la fel de celebru.

STELLA : O veterană ! Cum îndrăznești ? Nu sînt o veterană ! O veterană ! Mă faci să mă simt ca un cal care, fiindcă a cîștigat odată derby-ul, poate să se îndoaie cu ovăz pînă la sfîrșitul vieții. O veterană ! Părul mi-e de cîlți, ochii de sticlă, picioarele de lemn ? Ei bine, află că ochii mei sînt ochii mei, părul — părul meu, iar picioarele — în cea mai bună formă ! Și n-am o zi peste 39 de ani. E adevărat că am o fată de 28 de ani, dar ce contează asta ? Nimic mai normal în India.

SHAW : Ai terminat ?

STELLA : Nu, n-am terminat. Mi s-a spus astăzi că ai voi s-o joc pe Eliza numai ca să-ți bați joc de mine și ca toată Londra să se tăvălească de rîs văzîndu-mă în rolul unei fetețe. Ei bine, vom vedea noi cine va rîde la urmă. Mă întreb ce s-ar alege din absurdă ta piesă fără mine. Presupun că ai dori să știi în ce sală vom juca și care e soliditatea financiară a aventurii. Aceste amănunte îți vor fi, bineînțeles, comunicate, dar, te rog, fii discret. (*Inconjoară biroul și se duce în planul doi.*)

SHAW : Nu vreau să cunosc nici un amănunt. Sînt artist, și habar n-am de chestiuni financiare. Tot ce vreau e numai s-o am pe Liza mea și nici o

³ James Matthew Barrie (1860—1937), dramaturg și romancier scoțian, autorul satirilor sociale „Admirabilul Crichton” și „Ce trebuie să știe orice femeie”, precum și al celebrei feeii „Peter Pan”.

⁴ Charles Frohman (1860—1915), cunoscut impresar teatral englez. La un moment dat avea sub controlul lui cinci teatre londoneze.

altă Liză! Am scris piesa pentru Liza mea și vreau un Higgins demn de Liza mea. Nimeni n-o să-mi poată scoate asta din cap.

STELLA : Fii rezonabil, Joey ...

SHAW : Nu vreau să fiu rezonabil !
(*Se duce spre fotoliu și se așază.*) Mă așez aici și încep să urlu. Pot să urlu douăzeci de ani în șir, și din ce în ce mai tare.

STELLA (*ride de furia lui Shaw*) : O, dragul meu...

SHAW : „Domnule Shaw“ ... te rog ...

STELLA : Îți spun „dragul meu“, fiindcă „dragă domnule Shaw“ nu înseamnă nimic, în timp ce „dragul meu“ înseamnă „scumpul meu“, iar „scumpul meu“ înseamnă un bărbat, un stil, un temperament — ca tine, ca stilul tău, ca temperamentul tău. Și acum, dragă clovnule, în arenă! De-abia aștept să-i dăm drumul și am fixat începutul repetițiilor pentru 1 septembrie.

SHAW : De acord cu 1 septembrie, dacă găsim un Higgins ideal. Nu mă cîntesc de pe această poziție. Amicii noștri au început să vorbească. Mormane de cancanuri cad pe umerii mei ca zăpada pe Mont Blanc. Doamna Shaw și cu mine am fost luni seara la James Barrie. La 11, cînd m-am ridicat să plec, Barrie m-a întrebat, încetinind la maximum accentul său scoțian : „Te mai vezi astă-seară cu doamna Campbell?“ Din cauza mea ai ajuns de rîsul lumii. Ah, dacă aș putea să mă îndrăgostesc fără s-o strig la toate răspîniile ! Împlinesc 56 de ani la 26 ale acestei luni, și încă nu m-am copt la minte. (*Se ridică.*) Și acum trebuie să mă duc să citesc această scrisoare soției mele, Charlotte. (*Se duce la birou.*) O amuză grozav escapadele mele amoroase...

STELLA : O, asta e prea de tot.

SHAW : Iartă-mi, te rog, acest sacrilegiu. Dar am o groznică durere de cap, care mă face odios. Așadar, ne-am înțeles, Stella, 1 septembrie ?

STELLA : Da, 1 septembrie !

SHAW (*către spectatori*) : Dar n-a fost să fie așa. Citeva săptămîni mai tîrziu, în timp ce-mi petreceam vacanța în Europa, Stella a fost victima unui groznic accident de mașină (*Stella trage taburetul de sub birou și își pune picioarele pe el*), care a împiedicat realizarea proiectelor noastre și a ținut-o departe de scenă mai mult de un an. În clipa accidentului avea în poală pe eternul ei pekinez, pe care

îl chema de data asta Pinky-Pinky-Pu. (*Shaw se așază pe taburetul înalt.*)

STELLA : A fost un șoc înfiorător. Am crezut că-mi zboară capul dintre umeri. Hemoragia mi-a invadat toată fața sub piele și, de atunci, sînt un adevărat monstru, o mască plină de vinătăi, mari ca niște farfurioare. Teamă mi-e că n-am să mai pot apărea niciodată în *Bella Dona* care, de altfel, a și trebuit să fie scoasă de pe afiș, și că n-am s-o mai pot juca pe Eliza. Prietena mea Fay Strachey m-a rugat să-ți scriu și să-ți spun că ar fi minunat dacă ne-ai lăsa s-o luăm pe Eliza cu noi în Franța, unde mă duc pentru a mă reface. I-aș putea citi astfel numai ei rolul în care nici un spectator nu mă va mai vedea vreodată. Scrie-mi, ca să mă fac bine. O scrisoare pe zi nu va fi deajuns.

(*În cursul bolii, Shaw și Stella nu se uită unul la altul. Stella stă cu picioarele pe taburet, în timp ce Shaw vorbește. În scurt timp se adună pe genunchii ei un teanc de scrisori.*)

SHAW : Stella, Stella, ai scăpat într-adevăr ca printr-o minune. Și bineînțeles că ceea ce-ți trebuie, în primul rînd, este cea mai completă odihnă. Mă aflu acum în Alpii bavarezi. Îți voi trimite corecturile piesei *Pygmalion*. Te previn însă că, dacă vei mai citi o dată această piesă, vei fi imediat la picioarele mele și părul tău negru va părea spălăcit din cauza luciului pantofilor mei maron. Pleci cu doamna Strachey ? Ce-o să mă fac atunci cînd o să-ncepeți amîndouă să mă hăituiți ? Afirm, în modul cel mai solemn, că, în clipa în care am pătruns în apartamentul tău din Kensington Square, eram un om de fier, insolent de convins că aș fi invincibil. Și, în treizeci de secunde — oh, Stella, în treizeci de secunde... Dacă ai fi avut o cît de infimă decență, nu s-ar fi întîmplat așa ceva. E asta demn ? E admisibil ? La vîrsta mea — un nătăflet, un imbecil ! Voi învinge însă această slăbiciune, sau, mai bine, voi scrie pe tema ei o piesă de succes.

(*Shaw este acum acela care citește scrisorile, în timp ce Stella vorbește. Trebuie să se simtă „distanța“, îndepărtarea.*)

STELLA : Scrie piese despre orice vrei, dar — te implor — nu despre mine. Fiica mea, Stella, cînd era mică, cînta

un cîntec pe care-l găsea foarte hazliu. Începea așa :

„E nebun, nebun, nebun,
Mințile și le-a pierdut cu totul.
Își curăță pantofii cu dulceață
de zmeură,
Și cînd îi e foame își mîncîcă
pălăria,

E nebun, nebun, nebun...”

Cîntecul ăsta ți se potrivește ca o mînușă. (*Mîșcă repede capul, provocîndu-și dureri.*) Tot negri îmi sînt ochii, iar spatele parcă mi-ar fi sfredelit de un burghiu.

SHAW : Asta îmi amintește de ziua în care am lăsat-o pe Stellinetta dumi-tale cu gura căscată, comițînd un act de demență irlandeză. Asistam amîndoi, într-o lojă de la Savoy, la o reprezentare idioată a piesei mele *Eroul și soldatul*. La sfîrșit, spectatorii mi-au făcut o ovăție triumfală. M-am ridicat și i-am binecuvîntat. (*Face o cruce maiestuoasă în aer.*) Mă cred adeseori papă... Biata fetiță! A crezut că mi-am pierdut mințile.

STELLA : După cît se pare, vacanța ta este foarte plăcută. Ce n-aș da să fii cu tine! Dar n-am voie nici măcar să stau într-un fotoliu mai mult de o oră... Aici, la Aix, peisajele sînt splendide cînd îmi arunc privirea în depărtare, dar mă dezgustă toate aceste neveste ale noilor îmbogățiți, pline de perle și zorzoane, cu unghiile înșingurate și buzele de ceară. E pentru prima dată cînd mă aflu într-o stațiune balneară modernă și sînt puțin stupefiată. Poate că, într-o bună zi, dacă ai să fii cuminte și n-ai să fii insuportabil la repetiții, am să-ți scriu o scrisoare de dragoste.

SHAW : O scrisoare de dragoste. Sancta simplicitas! Mi-ai scris oare vreodată vreo altfel de scrisoare? Nu, la să-mă pe mine să-ți scriu. Iar tu, roagă-te pentru noi amîndoi, fiindcă întotdeauna te paște primejdia atunci cînd își bagă coada această afurisită de dragoste. Ah, dacă ai fi cu mine, dragostea ta m-ar împiedica să fac astfel de gafe ca aceea pe care am făcut-o ieri. Pe scurt: într-un orașel situat la vreo 20 de kilometri de frontiera franceză, mașina și-a fracturat un organ vital. Atunci, ca să evit plictiseala unui curs de mecanică, m-am refugiat într-o frizerie, uitînd că mă tusesem de-abia cu o zi înainte, așa că sînt acum complet chel. Nu mi-am dat seama de ceea ce se întîmplă decît în clipa în care frizerul mi-a atacat și sprîncenele, confun-

dindu-le probabil cu o mustață suplimentară din cauza vîrfurilor lor mefistofelice. Am devenit astfel un foxterier tuns pină la piele, incapabil de romantism cel puțin zece minute. Dacă e soare în Savoia și faci multe plimbări cu mașina, spune-i șoferului să-ți dea puțin ulei de gresaj și fricționează-ți fața cu el. Dacă n-ai să procedezi așa, o să ți se coajească tenul. Eu folosesc o cremă specială, dar uleiul de gresaj e mult mai ieftin și mai eficient.

STELLA : Nu meriți să fii atît de inteligent, și, în fond, nici nu ești atît de inteligent, ci numai exuberant și malițios. Nu pot fi la fel de exuberantă ca tine și nici nu pot avea acel fermecător accent irlandez, pe care cred că l-a avut și șarpele. Altfel, Eva nu numai că n-ar fi mîncat mărul, dar nici măcar nu l-ar fi observat vreodată. Fă imediat ceva pentru mine, căci altfel nu mai rezist! Te implor!

SHAW : Prostii! N-am încurajat niciodată boala. Soția mea e bolnavă. Mama mea e bolnavă. Repet simultan două piese. Așa că, dacă e cineva care are nevoie de compasiune, acela sînt eu. Mai ales că am primit azi o scrisoare de la o sufragetă, care începe cu cuvintele: „Sărmana mea oaie rătăcită“. Vezi, așadar, că tu ești aceea care trebuie să vii să mă consolezi.

STELLA : Dragul meu, n-am ajuns încă în cer, n-am încă 14 guși, și sinii care mi-au mai rămas nu sînt încă de aruncat. Marele geniu James Barrie, care locuiește peste drum de tine și ale cărui piese într-un act repurtează un real succes, a venit ieri să-mă vadă și n-a plecat îngrozit... Întoarce-te repede. Dacă ai ști ce mult îmi lipsești — și tu, și Liza.

SHAW : M-am apropiat de tine, zeița mea, cu vreo două sute de kilometri. Ciudat că n-am mai fost pină acum niciodată aici, la Orléans. Mi-ar plăcea să scriu, într-o bună zi, o piesă despre Ioana d'Arc, care ar începe cu măturarea cenușii după arderea ei pe rug și ar continua cu sosirea ei în cer. Într-unul din tablouri i-aș pune pe Voltaire și pe Shakespeare să escaladeze zidurile ca să nu dea ochii cu ea. Ai fi dispusă să joci pe fecioară? Ți-ai face apariția pe un cal, cu o armură strălucitoare, și te-ai lupta cu sute de figuranți!

STELLA : Scrisorile tale sînt un carnaval de cuvinte. Cum ți-aș putea

răspunde cu umilele mele cuvinte? Ziua în care îți vei da seama că nu sînt în fond altceva decît o menajeră, lipsită și de inteligență și de farmec, va fi o zi groaznică ... Văduvă de doisprezece ani, bunică de patru zile, în timp ce tu ești escortat de atîtea femei ilustre, în frunte cu Ioana d'Arc. Dacă te întorci pînă luni sau marți, vrei să vii la mine la ora 4 să mă faci să rîd și să mă convingi că merită să mă însănătoșesc?

SHAW: Vai! Deși m-am întors în Anglia, nu voi putea veni la tine nici luni, nici marți. Trebuie să mă duc la Liverpool să particip la o nouă repetiție a piesei *Cezar și Cleopatra*. Repetiția generală a fost dezastruoasă. În toată cariera mea, nu mi-a mai fost dat să asist la atîtea eclipse de memorie, să aud atîtea replici spuse alandala. Apogeu cred că a fost atins spre sfîrșitul actului patru, cînd scena se întunecă pentru descoperirea cadavrului Ftatatei. Cleopatra a spus atunci cu atîta naturalitate: „E întunerice și sînt singură“, încît electricianul, profund impresionat, a consolat-o imediat cu un potop de lumină.

STELLA: O, dragul meu! E prea tîrziu acum să mai pot face altceva decît să te accept și să te iubesc, dar cînd erai mic ar fi trebuit să-ți spună cineva, cel puțin o dată: „Ssst, nu se vorbește la masă!“

SHAW: Nimeni nu s-a ocupat de mine cînd eram mic. N-am fost răsfățat și n-am fost nici sprijinit. Nimeni nu m-a împiedicat să descopăr ceea ce puteam să descopăr din minunile lumii. Am fost considerat drept ceea ce eram: o mică și dezgustătoare bestie. Nimeni nu s-a interesat de ceea ce eram capabil să devin, nici chiar eu însumi. N-am știut că mă deosebesc de cei din jurul meu decît în rău. Mi-am descoperit toate însușirile treptat-treptat, cu o neîncrezătoare uimire, sau, mai curînd, mi-am dat seama că nu toată lumea posedă aceste însușiri. Timiditatea și lașitatea mea depășeau orice închipuire.

STELLA: De trei ori am încercat ieri să-ți scriu, și temperatura mi s-a urcat pînă la lună. Ai milă de mine. În ultimele săptămîni era cît pe-aci s-o șterg pe lumea cealaltă. Cine ar putea să creadă toate balivernele tale despre „timiditate“ și „lașitate“? Te și văd sensibil ca Keats, timid ca un mielușel... Scrisorile tale sînt niște

curse — niște curse la fel de perfide ca și accentul tău irlandez...

SHAW: O, ai dreptate! Astupă-ți urechile în fața acestui irlandez mincinos, ademenitor și cabotin. E-n stare să-și umple stiloul cu sîngele inimii tale și să-ți vîndă cele mai sacre emoții pe scenă. Și așa va face! Este o mașină de scris și vorbit, care funcționează de aproape 40 de ani, și măiestria ei a ajuns diabolică. Ar fi trebuit de mult să te previn, dar am crezut că părul lui alb și cei 56 de ani îl vor pune într-o postură ridicolă atunci cînd va face pe curtezanul. Și acum e prea tîrziu.

STELLA: Sper că nu ți-ai închipuit nici o clipă că aș fi crezut că ai venit la mine fiindcă te-ar fi interesat propria mea persoană. Am știut de la început că nu te interesa altceva decît Liza și am fost încîntată că știi să discuți chestiunile profesionale într-un mod atît de fermecător... Nu ți-am spus „sărută-mă“, fiindcă viața este prea scurtă pentru sărutul pe care-l cere inima mea și fiindcă ești întotdeauna grăbit să nu întîrzi la ceaiul sau la cina cu Charlotte. Uite-te două minute în ochii mei fără să scoți nici un cuvînt, dacă ai curajul. Cu cîte ore ai să întîrzi atunci la cină?

SHAW: Să mă uit două minute în ochii tăi fără să scot nici un cuvînt? Să tac două minute în fața unui auditoriu, fie el alcătuit chiar numai dintr-un singur spectator? Imposibil, strigă diavolul... O, trebuie, trebuie să fii smulsă din acel pat de infirmă și să te faci din nou sănătoasă. Altfel, voi intra și eu în patul tău și vom pieri — scandalos — împreună.

STELLA: Nu pot să răspund la unele părți ale scrisorilor tale decît printr-o tăcere de aur. Săptămîna aceasta va fi o săptămîină neagră. Medicii îmi spun că va trebui să suport în sfîrșit o operație. N-am să-ți pot scrie cîteva zile. Prietenii mei să țină pumnii. Îmi pare bine că ne-am cunoscut. Noapte bună.

SHAW: Să-ți spun calculele pe care le fac în minte de cînd ai căzut la pat? Ascultă: bani, bani. Trebuie să aibă bani suficienți ca s-o poată scoate la capăt. Are ea oare bani? Ia să vedem. Femeia asta aruncă banii pe fereastră, dar nu cîștigă o centimă. Are prieteni? Are, dar nu uita ce orgolioasă e și, dacă acești prieteni nu se oferă din proprie ini-

țiativă s-o ajute și nu stăruie, e-n stare să se adreseze unor cămătari. Din fericire, nu sînt însă o fire prea delicată, și ce n-aș da să-l pot imita pe Zeus și să mă transform ca el într-o ploaie de aur. Numai că n-am destul aur ca să poată ploua. Nu sînt bogat și sînt partenerul unei firme: Charlotte & Co. De ce sumă ar avea nevoie? Nu, trebuie să fiu prudent: care este minimul care i-ar îngădui s-o scoată la capăt? În primul rînd, chiria pe trimestrul patru. Apoi, cadourile de Crăciun, facturile neachitate, surorile de caritate, medicii! Evident că face o mare economie stînd în pat: nu-i mai trebuie nici toalete, nici taxiuri. Crezi că i-ar ajunge 250 de lire? Oh, Dumnezeuule! Cum îndrăznești să-i oferi Stellei o sumă atît de meschină? Uiți însă că ea însăși spune că nu poate păstra niciodată banii — slăbiciune demnă de tot disprețul. Poate că ar fi mai bine să-i oferi unele sume mai mici, la anumite intervale. Cît aș putea oare să-i dau? Măgarule! Ce tot repeți această întrebare? Știi foarte bine că trebuie să-i dai 1.000 de lire. Foarte bine. Bagă-ți carnetul de cecuri în buzunar, du-te la ea și întreab-o: dacă n-are nevoie de bani, totul e-n regulă. N-are nevoie de ajutorul tău, și gata. Dar dacă are nevoie de bani și nu vrea să-i primească — există anumite mijloace, dar cel mai simplu e și cel mai sincer, și va da rezultate sigure. Bunicul meu spunea că nici o ființă omenească, fie ea prinț sau cerșetor, n-ar avea țăria să refuze o bancnotă de 5 lire pe care i-ar freca-o cineva de bărbie. De ce nu-mi procur o bancnotă de 1.000 de lire, să ți-o frec și eu de bărbie? Ai fi, desigur, în stare să mi-o smulgi din mină și s-o arzi. Ce gest magnific! Aș putea totuși să-i notez numărul, să jur că a fost arșă în fața mea, să obțin o nouă bancnotă și apoi să reiau experiența de la capăt. Stella, dacă ai nevoie de bani... Nu, nu te-nfuria. Am spus doar DACĂ, DACĂ, DACĂ ... și cu asta am terminat. Dacă ai totuși vreodată nevoie de ceva, nu uita, poc, poc, poc.

STELLA: N-am nevoie de bani, dar n-ai putea să-mi împrumuți în schimb niște microbi? Medicii spun că n-aș avea destui în sînge și s-ar mulțumi și cu unii de cal. Dar eu i-aș prefera pe ai tăi. Oh, ce n-aș da să fii aici și să-i arunci pe fereastră pe cei trei

doctori. Dacă nu vii cît mai curînd să mă vezi, n-o să mai ai pe cine vedea. Roag-o pe asociata ta Charlotte să fie amabilă. Chiar dacă mă consideră o ne bună și o aventurieră, ar putea să-ți îngăduie să mă vizitezi cît timp sînt bolnavă. E un lucru cît se poate de respectabil. Și știu să fiu teribil de decentă.

SHAW: Nu. E mai bine să n-o rog nimic. E de ajuns să-ți-pomenesc doar numele... Charlotte a auzit ieri conversația noastră telefonică și mi-a făcut o scenă atroce. Sufăr îngrozitor cînd văd pe cineva suferind cum suferă ea. Și dacă se mai repetă vreodată o astfel de scenă, nu-mi rămîne altceva de făcut decît sau s-o ucid sau să mă sinucid.

STELLA: O, dragul meu, nu fi prost. Am visat-o azi noapte pe Charlotte. Mi-a strîns mîna cu căldură și mi-a spus: „Am crezut că ești o pasăre a paradisului, dar nu ești decît o gîscă proastă“. M-am trezit în clipa în care săream din pat și luam un taxi să mă duc — știi unde. Stella, femeia fatală. (Ia picioarele de pe taburet și se adresează spectatorilor.) Apoi am început să mă înzdrăvenesc. Am intrat într-o clinică în care toată dimineața mă burduseau, iar noaptea mă legau de-o scîndură. În ianuarie am început să fac cîțiva pași prin cameră, iar în februarie mi s-a îngăduit să primesc vizite. Primeam zeci de vizite. Veneau toți cunoscuții mei din Londra și chiar și unii necunoscuți. Unul dintre ei venea în fiecare zi, umplîndu-mi camera de flori și voie bună: George Cornwallis-West. N-a trebuit să treacă prea mult timp ca Shaw să remarce aceste vizite și atunci a început să se comporte într-un mod foarte bizar.

SHAW: E cu puțință oare? Degetul meu cel mic mă informează că ai avea de gînd să mă abandonezi. Spune-mi, te rog, îmi dai într-adevăr cu piciorul? Să nu mai scriu oare versuri? Cu toate că trebuie să mărturisesc că nu pot găsi altă rimă pentru Stella decît „umbrela“! George mi-e foarte simpatic, dar el e tînăr și eu sînt bătrîn. Sfătuieste-l deci să aștepte pînă am să mă satur de tine.

STELLA: Nu te agita, scumpul meu Joey. Fii bun cu visătorii. Sărmanul de tine! Oricît de îngrozitor ar fi chinul tău, el nu se poate totuși compara cu umilința pe care o simt în fața Charlottei atîta timp cît sînt ne-

căsătorită. Știu acum că tu nu poți face nimic în privința asta, în timp ce George poate foarte mult. Așa că, iartă-mă, te rog. Vrei să vii la un mic dineu alcătuit din banane, mere și nuci? Poate să vii și Charlotte, dacă va înceta să vadă în mine numai o babă destrăbălată.

SHAW: Știe oare Charlotte mai multe lucruri despre George decât mine? S-a transformat, pe neașteptate, dintr-un monstru într-o sirenă cu ochi verzi și, ceva și mai uluitor, pomește acum de tine fără să se infurie. Ce s-o fi întâmplat?

STELLA: Instinctul ei de femeie, dragul meu, și birfa despre frumusețea lui George și pasiunea lui pentru mine... Dar acum să lăsăm asta. Am auzit că scumpa ta mamă e grav bolnavă. Îmi aduc aminte că mi-ai spus odată: „De la ea am moștenit și creierul și talentul“. Oh, Joey! Știu cu ce devoțiune o iubești! Dacă ne părăsește, va lăsa un gol imens.

SHAW: ...Mama, da! Și-a scos o măsă de minte la 80 de ani, și totuși se pare că acum e sfârșitul. Lumea a început să-și schimbe înfățișarea, în dezavantajul ei... G... B... S...

(Se duce deprimat în prim-plan, unde-și va începe cuvântarea funebră.)

STELLA: Am aflat adineaori știrea cea tristă. Odihnească în pace! Am avut și eu o mamă, care nu-l iubea decât pe Dante și al cărei suflet era îmbibat de frumusețe. Când ai să poți, să-mi dai o veste.

SHAW (*minimum de mișcare în tot cursul monologului. Pasajul mijlociu va fi adresat aproape lui însuși, ca și când ar mai fi încă în crematoriu. Întreg monologul este străbătut de marea dragoste pentru mama sa. Stella ascultă absorbită*): 22 februarie 1913 ... Ce zi! Trebuie să ți-o descriu, fiindcă tu ești singura ființă care știe ce înseamnă să nu-ți urăști mama și chiar să-ți iubești copiii. Nu știu încă dacă ești o țărăncă italiancă sau o supra-femeie, dar în orice caz, mama ta n-a fost dușmanca ta... De ce înmormintările ne ascut întotdeauna simțul umorului? Aceea a mamei a fost cît se poate de reușită. Fără nici o oribilă regie. Fără cobe în negru. Ni-meni în afară de mine, de Granville-

Barker⁵ și de antreprenorul de pompe funebre. Cum nu-mi puteam îngădui un cortegiu fastuos, cu jerbe de flori și muzică militară, era mai bine așa. Menționez în mod special prezența antreprenorului de pompe funebre, fiindcă de la el a pornit tot caraghioslicul. M-am dus la crematoriu cu Barker. Îndată a sosit și antreprenorul, care venise la pas cu dricul prin ger, deși mama ar fi preferat un înviorător trap. Antreprenorul se apropie de mine cu mura unui om distrus de durere, iar eu — tare ca piatra și avînd un moral perfect (fiindcă amintirea mamei mă înveselea irezistibil) — încercam să-l fac să înțeleagă că atitudinea lui, pe care o luam drept profesională, era cu totul inutilă. Închipuiește-ți însă că nu era cîtuși de puțin o atitudine profesională. Îi făcuse ani de zile mamei fel de fel de mici servicii, și moartea ei constituia acum pentru el o reală pierdere... Iar coșciugul nu era acoperit cu un giulgiu negru, ci cu un giulgiu mov. Ar trebui să refac odată textul serviciului funebru. În acest text sînt lucruri mai moarte chiar și decât aceia cărora li se adresează, deși, cu toate deficiențele lui, rămîne unul dintre cele mai frumoase texte literare... Și pastorul nu l-a bolborosit ca de obicei într-un mod ininteligibil. Avîndu-ne ca auditori numai pe Barker, pe mine (și pe mama), l-a citit cu cea mai profundă emoție și sinceritate. La pasajul „și țărîna se va întoarce în țărîna, cenușa în cenușă, pulberea în pulbere“ s-a operat o mică schimbare a textului, pentru a se face față situației. S-a deschis apoi o ușă în perete și coșciugul violet a ieșit, misterios, prin ea și s-a făcut nevăzut. Ignoranții cred că această ușă ar fi ușa cuptorului. Eroare. La sfîrșitul spectacolului, m-am dus în culise și am văzut ce se întîmplă în realitate. Lumea se teme să vadă ce se petrece acolo, dar e ceva *extraordinar*. Am găsit acolo coșciugul mov în fața unei alte uși, de data asta o adevărată ușă de cuptor. Ușa acea-

⁵ Harley Granville-Barker (1877—1946), dramaturg, actor și, în perioada 1904—1907, director la „Court Theatre“ din Londra, pe scena căruia s-au reprezentat, în premieră, câteva din piesele lui Shaw.

sta, odată deschisă, lasă să se vadă o mică încăpere de ciment și cărămidă arsă. Nici un pic de căldură. Nici un zgomot. Nici o flacăra, nici urmă de cărbuni. Un model de igienă și a pătruns în cuptor cu picioarele înainte. Și iată că deodată picioarele izbucnesc, în chip miraculos, în niște superbe flăcări roșii, fără fum, dar la fel de înfocate ca și limbile Rusaliilor. Iar atunci când intră și restul coșciugului, flăcările îl acoperă în întregime cu gloria lor, și mama devine acest magnific foc. Apoi ușa s-a închis. Mi s-a spus că, dacă vrem să vedem finalul, să revenim peste o oră și jumătate. Mi-am amintit atunci de trupșorul ei sleit de puteri, dar cu obrazul atît de frumos, și mi-am spus: „N-o să fie nevoie să așteptăm atît de mult. Era atît de mică...” Dar am plecat. La întoarcere, finalul a fost extrem de comic. Mama s-ar fi amuzat împărătește. Uitîndu-ne printr-o deschizătură a dușumelei am văzut o bucătărie spațioasă, cu o masă mare de ciment, la care se agitau doi bucătari. Aveau în mînă niște clești mici, cu care scoteau cuiele coșciugului din grămăjoara de cenușă fină a mamei. Mama se afla, în clipa aceea, alături de mine și se prăpădea de rîs. Pe urmă, au băgat restul într-o sită și l-au scos pe partea cealaltă, astfel că de o parte a rămas o grămăjoară de cenușă, iar de alta o grămăjoară de oscioare. Mama mi-a șoptit atunci la ureche: „Tare aș vrea să știu care din cele două grămezi oi fi eu.” Acest vesel episod a constituit finalul, dacă facem abstracție de faptul că grămăjoara de oase urma să fie apoi transformată în cenușă și împrăștiată pe un strat de crizanteme... O, groapă, unde-ți e victoria?... Și acum, noapte bună, prietenă care înțelegi ce-nseamnă o mamă (se întoarce direct spre ea) și multe alte lucruri misterioase. Noapte bună.

STELLA: Am reflectat mult în ultimul timp și, vai, mi-am dat seama că ador sentimentalismul: dragostea, tinerețea, copiii și mii de alte lucruri simple. Ador și acrobații pe sîrmă sau numai mentali ca tine. Oh, scumpul meu clown, foarte, foarte, foarte scump. (Se ridică și se

adrează publicului.) Apoi, pe neașteptate, medicii care mă îngrijeau — doi cavaleri și un baronet — m-au decretat vindecată.

SHAW (cătore spectatori): Și premiera piesei *Pygmalion* a fost, în sfîrșit, fixată pentru aprilie 1914.

STELLA (cătore spectatori): Trebuia să plec acum pentru cîva timp din Londra, ca să-mi studiez rolul. Știam că sînt prea în vîrstă pentru Eliza și evident că auzisem — de fapt, cine nu auzise? — cum se comportă Shaw la repetiții, cum își terorizează fără nici o milă actorii pînă ce obține efectele dorite. Trebuia, așadar, să știu rolul la perfecție. Mai aveam însă și un motiv personal pentru care voiam să fiu tocmai atunci departe de Londra: vizitatorul meu zilnic, George Cornwallis-West. Începeam să simt că între noi doi se infiripă o mare „înțelegere” și știam că o idilă ar fi fost imprudentă în acel moment, atît pentru piesă, cît și în ceea ce privea relațiile mele cu Shaw. M-am hotărît, așadar, să plec pentru cîteva zile la mare, însoțită numai de cameristă și de cîinele meu. Dar ce să fac cu Joey? Cu o zi înainte de plecare, mă însoțise la medic pentru o ultimă consultație. Am invocat acest pretext pentru a-i scrie: „Dragă Joey. Ai fost ieri plin de bunățate și compasiune și sînt convinsă că aș fi suferit mult mai mult dacă n-ai fi venit cu mine. Apropo, plec mîine pentru cîteva zile la Brighton. Vreau să fiu singură pe țărîmul mării și mă voi ascunde undeva, în nisip, pînă la premiera piesei. Altfel, cum ne vom putea repune pe picioare, și eu, și Eliza? Așadar, trebuie să plec singură. Înțelegi?”

SHAW: Scumpa mea, singurătatea este minunată, dar nu atunci cînd ești tu însuși singur. Suportți cu greutate reacția organismului după o atît de lungă perioadă de boală? Dacă aș fi cu tine, aș combate într-un fel această reacție, te-aș ascunde în brațele mele, aș spune fel de fel de lucruri, toate adevărate, ca să te fac să uiți. Singurătate! Cînd eu sînt singur, tu ești întotdeauna cu mine. Dar cînd tu vei fi singură pe țărîmul mării, eu unde voi fi? Pot să vin?

STELLA: Ce scrisoare adorabilă! Cînd ești așa de tandru, mii de heruvimi zboară de sub aripile tale demoniace. Imi vine din ce în ce mai greu să nu te iubesc mai mult de-

cît ar trebui să te iubesc. Gîneș-te-mă repede, ca să-mi revin, dar nu veni aici. *Trebuie să fiu singură.*

SHAW (*către spectatori*): Cum aș fi putut însă să stau la Londra, acum, cînd redevenise ea însăși? Mi-am făcut bagajul, am prins primul tren spre Brighton, și, imediat după prînz, alergam pe nisip spre hotelul ei, cîntînd în tot cursul drumului: Stella se afla la o măsuță din hol, scriind. M-am furișat în spatele ei, în virful picioarelor. (*Adresindu-se Stellei.*) Stella! Stella Stellarum!

STELLA: Ce-i cu tine aici, Joey? N-ai citit scrisoarea mea? Întoarce-te, te rog, imediat la Londra. I-me-di-at! (*Pauză, în cursul căreia se uită unul la altul.*) Ei bine, dacă nu pleci tu, am să plec eu. Unul dintre noi trebuie să se comporte ca un gentleman. Te implor, Joey! *Către spectatori.*) Nu voia însă să plece. L-am revăzut în seara aceea la cină. Și la ora 11, copleșită de somn, ca să-l fac să se întoarcă la hotel, i-am făgăduit că am să mă duc a doua zi dis-de-dimineață cu el la plajă. Era însă doar un șiretlic. Cînd și-a făcut apariția pe plajă, în costum de baie, noi eram de mult plecate, după ce-i lăsasem un bilet la îngrijitoare.

SHAW (*citind biletul*): „Cînd vei citi aceste rînduri, eu voi fi departe. Adio. Sînt încă foarte obosită. Tu ești acela care ai fi trebuit să pleci. Ai mai multă putere decît mine ca să suporti o călătorie. Stella.“ (*Rupe biletul și se întoarce către ea.*) Ei bine, n-ai decît să pleci! Pierderea unei femei nu înseamnă sfîrșitul pămîntului. Soarele strălucește. Înot. Lucrez. Pot trăi foarte bine și singur. Sînt însă profund, profund jignit. N-ai pic de caracter. Și n-ai nici cap. Nu este nimic sincer în camaraderia noastră. Alergi pe furiș după viață, iar atunci cînd ea îți iese în cale și-ți deschide larg brațele, tu o iei la goană. N-ai decît, pleacă! Oxigenul shawian e prea puternic pentru plămînzii tăi plămîni. Caută o briză ușoară, pe care s-o poți suporta. Mi-ai jignit vanitatea. O fantastică îndrăzneală, o crimă de neiertat! De fapt, puțin îți pasă. În fond, nu-ți pasă de nimic. Nici măcar de George, deși s-ar putea să-ți închipui contrariul. N-ai să te măriți cu George. În ultima clipă, ai s-o iei la goană sau ai să fii înlăturată de o altă femeie mai îndrăzneată decît tine. Chiar dacă m-aș fi plicti-

sit de moarte cu tine, aș fi rămas în vîltoare, mai degrabă decît să-ți dau marea lovitură de a te părăsi. Dar ce știi tu de toate aceste lucruri? Tu ai fi în stare să smulgi pînă și coardele harpei unui arhanghel, ca să-ți legi pachetele.

STELLA: Încetează odată, încetează, vagabondule, orbule! Sărmane trubadur, incapabil să înțelegi o simplă femeie. M-ai pierdut fiindcă nu m-ai găsit niciodată. Mă înăbuși cu mugetele tale egoiste.

SHAW: Dar îmi făgăduiseși! Ce voiai în fond? Stridii și șampanie? În orice caz, tot m-am ales cu ceva de pe urma acestei călătorii: am scris o piesă. Actul întii. Stella spune (*imită glasul Stellei*): „Să facem baie înainte de micul dejun, la opt fără un sfert“. Dar Bernard Shaw protestează: „Nu, la opt!“ (*Imitînd-o pe Stella.*) „Prea tîrziu. Prefer la opt fără un sfert!“ (*El însuși.*) „Nu înainte de opt, te rog!“ Cortina actului întii! Actul doi. Clovnul vine pe plajă în costum de baie. E întîmpinat de o surfătoare îngrijitoare. (*Imită glasul aceluia al cameristei.*) „Au plecat, domnule.“ (*El însuși.*) „Cum? Azi? Ha, ha, ha! Am crezut că de-abia mîne vor pleca. Ha-ha-ha!“ (*Cu glasul cameristei, aparte, către spectatori.*) „Ce glas și ce surfîs simpatic are acest bătrînel. Îl lasă complet rece.“ Cortina. Ei bine, nu mă lasă deloc rece. Inutile toate aceste scrisori. De ce ai plecat? Rana mea nu se va vindeca niciodată.

STELLA: Dar nu-ți amintești? Cînd chelnerul a adus berea, a spus: „V-ați achitat nota, așa că nu-mi mai datorați decît un shilling pentru această bere“. Am crezut că ai să ghicești că plec, de vreme ce-mi achitasem nota. Dar erai prea somnoros. Îți datorez un shilling. De ce continui să mă cicălești fiindcă sînt femeia care sînt și nu aceea care ai fi dorit să fiu? Cînd ne vom vedea, am să-ți dau niște explicații care vor lămuri toate aceste lucruri. Crezi că puțin m-a durut că trebuia să te fac să suferi, tocmai pe tine, bunul meu prieten? Nu mai suferi, dragul meu clovn. Te rog, te conjur, te implor!

SHAW: 31 decembrie 1913...

STELLA: Îți urez ca, în anul ce vine, să jonglezi cu luna și cu stelele, și globul întreg să se prosterneze la picioarele tale...

SHAW : Ajunul anului nou... O, noaptea a tuturor nopților anului ! Îți mai aduci aminte de revelionul de anul trecut ? Te întreb serios : îți mai aduci aminte de el ? Nu-ți amintești probabil decât că ai fost bolnav. Eu unul îmi aduc aminte și simt că mi se sfîșie inima. Cred că atunci eram amîndoi sănătoși, dar pe urmă am fost neconțent bolnavi. Noaptea aceea de ajun, ca și toate cele dinainte, n-a fost decât eternitate și frumusețe, o dulceață armonioasă și nemărginită. Mă gîndesc la ea cu o tragică disperare. Fiindcă ai trezit tragedia care dormita în sufletul meu. Și dacă amestecul tău în toată această poveste n-a fost decât o iluzie, atunci sînt la fel de singur ca un zeu. De aceea, trebuia să rămîi pentru mine mama îngerilor, să te îmbraci din cînd în cînd în roba divinității și să stai alături de mine în cer. Să nu uiți niciodată că eu îți rămîn profund fidel pe acest fâgaș, pe care îți cer să-mi fii și tu la fel de fidelă. Și te voi ierta, chiar dacă mă vei trăda în toate celelalte privințe — te voi uita, te voi binecuvînta, te voi adora. Numele tău e Stella, și pe această stea îmi voi clădi biserica. (*Se duce spre ea.*) Și acum, să ascultăm din nou clopotele. Tu pe tronul tău, cu mantia ta albastră, iar eu veghind și rugîndu-mă, nu în genunchi, ci în picioare. Pentru tine voi ține capul în sus și ochii îndreptați spre ceruri.

(*Se duce lîngă fotoliul ei, în cursul ultimei părți a replicii, și la ultima frază îi întinde mina.*)

STELLA (*îi apucă mina*) : O, clovnul meu ! Dacă aș putea să scriu scriori ca ale tale, i-aș scrie lui Dumnezeu. (*Își strîng mîinile, apoi se despart. Ea se duce la biroul lui, ia manuscrisul piesei Pygmalion, se ridică și-l răsfoiește.*)

SHAW (*către spectatori*) : După atîtea discuții și amînări, am început, în sfîrșit, să repetăm *Pygmalion* la mijlocul lui februarie 1914, cu Stella în rolul Elizei, și cu Herbert Tree⁶, în rolul lui Higgins. Bătălia începuse și nu mai aveam nici o posibilitate de a da înapoi.

STELLA (*lui Shaw, cu manuscrisul în mînă*) : Am să fiu la fel de supusă

și ascultătoare ca un șoricel. Mă întreb însă dacă ai să poți obține de la mine tot ceea ce dorești. Și-ți mărturisesc că-mi e puțin teamă. (*Pune manuscrisul pe birou și traversează scena pentru a-și pune pe umeri șalul Elizei.*)

SHAW : De fapt, aveam cu toții motive să ne temem... La vîrsta de 49 de ani, Stella trebuia să interpreteze rolul unei fete de 18 sau 19 ani, avînd în plus și un accent periferic. A început atunci o muncă extrem de grea. (*Își mută fotoliul în centrul scenei.*) După prima lectură, am început să repetăm scenă cu scenă. (*Către Stella, care la început nu asculta.*) După cum știi, Stella... Stella ! După cum știi, piesa începe sub arcadele Catedralei Saint Paul din Piața Operei. Fiind o seară ploioasă, mai multe persoane se adăpostesc aici după spectacol, fluierînd disperate, în toate direcțiile, după mașini. Printre ele se află și celebrul profesor Henry Higgins, cea mai mare autoritate mondială în materie de fonetică... Și, în mijlocul larmei generale, începem să distingem trep-tat-trep-tat glasul tău, Stella, care îți faci apariția (*începe să mimeze gesturile unei vînzătoare de flori*) din ploaie, sub înfățișarea murdarei și zdrențuroasei vînzătoare de flori Eliza Doolittle.

STELLA (*ca Eliza*) : Ia o floare de la o fată săracă, dom' director.

SHAW : Higgins devine atent și-și scoate armele.

STELLA (*ca Eliza*) : Voilete... Voilete... Cine ia voilete ?...

SHAW : Lași să-ți cadă un buchetel în noroi și, văzînd că n-ai să mai poți să-l vinzi, începi să plîngi.

STELLA (*ca Eliza, mimează căderea buchetului și gestul de a-l ridica*) : Oh, oh... A... E... ! O... U... (*Ca Stella.*) Ce înseamnă asta ?

SHAW : Înseamnă : A... E... O... U... și nimic altceva. O vagabondă, care plînge...

STELLA : Scuză-mă, te rog, dar nu-nțeleg. Arată-mi, mai bine, tu cum trebuie să fac.

(*Plictisit, Shaw mimează căderea buchetului, îl ridică, lamentîndu-se : A... E... I... O... U... Stella repetă cu accentul indicat de Shaw.*)

SHAW : Higgins notează cu frenezie : „Ce sunet !... Ce sunet extraordinar !“

⁶ Herbert Beerbhon Tree (1853—1917), celebru actor și director de teatru englez, specializat în soluri romantice, excentrice, bizare.

STELLA (ca Eliza): Hei! Ce tot mîzgălești acolo?... Sînt o fată cinstită. Nu i-am spus nici o vorbă de rușine. L-am rugat numai să-mi cumpere o floare.

SHAW: Nu așa, Stella... „Nu i-am spus nici o vorbă de rușine. L-am rugat numai să-mi cumpere o floare.“ Spune-o ca și cum ai vorbi cu un polițist, nu cu un doctor. Mai încearcă o dată.

AMÎNDOI: Nu i-am spus nici o vorbă de rușine. L-am rugat numai să-mi cumpere o floare.

SHAW: Acum a fost mai bine.

STELLA: Accentul ăsta, să știi că o să mă bage în groapă. Ai făcut-o dinadins vagabondă, ca să mă torturezi. Sînt convinsă.

SHAW: Stella!

STELLA: Bine. (Ca Eliza.) Hei! Ce tot mîzgălești acolo? Nu i-am spus nici o vorbă de rușine. L-am rugat numai să-mi cumpere o floare. Au — au — auuuu.

SHAW (ca Higgins): Femeie! Înțează imediat acest scîncet detestabil, sau, dacă nu, căută-ți un alt adăpost pe suprafața pămîntului.

STELLA (ca Eliza): Am și eu același drept ca și tine să stau aici. (Se așază, scîncînd, pe scaunul pe care i l-a pregătit Shaw.)

SHAW (traversînd scena prin spatele ei, în cursul acestei replici. Ca Higgins): O femeie care emite niște sunete atît de discordante și dezgustătoare n-are dreptul să stea nicăieri, n-are nici măcar dreptul să trăiască. Gîndește-te că ești o ființă omenească; că ai și tu un suflet și darul divin al vorbirii; că limba ta natală este limba lui Milton și a Bibliei, și nu mai croncăni ca o cioară turbată.

STELLA (ca Eliza): Au-au-auuuu...

SHAW (ca Higgins): Vezi această crea-tură cu englezeasca ei de trotuar? Ei bine, scumpul meu domn, în șase luni aş putea s-o prezint drept du-cesă la orice recepție diplomatică.

STELLA (ca Eliza): Ce tot îndrugi acolo?

SHAW (ca Higgins): Da, foaie de varză fleșcăită, insultă incarnată a limbii engleze, te-aș putea prezenta drept regina din Saba.

STELLA (ca Eliza, fericită): Au, au, auuuu....

SHAW: Ei vezi, Stella, că nu-i chiar atît de greu. Într-o lună, două, o scoatem noi la capăt. (Ducîndu-se

înapoi la biroul lui.) Nu înțeleg însă de ce-ți vine așa de greu să fii vul-gară... Încearcă să fii puțin mai umană și ai să izbutești.

STELLA (sculîndu-se de pe scaun): Ai și reușit să mă scoți din sârte, și sîntem abia la a patra repetiție. Poți să-i spui Charlottei că încerci să scoți sită de mătase din coadă de cîine... Sînt dezolată că-ți creez atîtea dificultăți. (Se duce spre biroul ei. Se oprește și se întoarce înapoi.) Dar trebuie să recunoști că Eliza este totuși, în scena five o'clock-ului, mult mai femeie de lume decît ai vrea să admiți.

SHAW: Exact. Personajul meu e pe jumătate femeie de lume și pe jumătate o vagabondă, dar tu încerci să semeni cu o vagabondă tocmai atunci cînd faci pe femeia de lume... Cu metoda asta n-ai să ajungi la nici un rezultat. Și de ce, mă rog, îi tot întorci spatele lui Higgins?

STELLA: Ei, asta-i culmea! Fiindcă trebuie să fac ceva. Toate indicațiile pe care le dai lui Tree n-au nici un efect.

SHAW: Și de ce nu vrei cu nici un preț să zîmbești? De ce crezi că l-am pus pe Higgins să mănînce un măr?

STELLA: Tree face cîte o pauză de cinci minute între fiecare cuvînt și fiecare mușcătură de măr. Mi se înțepelesc fălcile încercînd să mobilez toate aceste intervale cu o mimică inteligentă. De asta mă întorc cu spatele. Îmi ascund pur și simplu fața pînă se dezmoște din nou. (Se întoarce și se duce în fund.)

SHAW: Înțeleg acum de ce semeni cu un cartof degerat. (Traversează scena.)

STELLA (întorcîndu-se): Nu cumva să-ți închipui că ai putea să mă jig-nești. Ți-am spus că am un aer de cretină în această piesă. Și, de altfel, nu mă interesează acum cîtui de puțin opinia pe care o ai despre bietul meu talent. (Își scoate șalul.)

SHAW: Mă îngrijorează puțin scena five o'clock-ului. Am să vin astă seară la tine, în Kensington Square, s-o mai repetăm o dată. Prea faci din ea un scheci de muzic-hol.

STELLA (stringînd șalul): Fiindcă asta ai scris — un scheci de muzic-hol, și nu strică să-i facem pe spec-tatori să ridă cît mai mult cu pu-tință.

SHAW: Bine, și acum reluăm după scena în care ai sosit la doamna Higgins și te-ai așezat... (Îi ia foto-

- liul și i-l duce în centru.)* Nu uita că trebuie să umbli ca o femeie de lume. Ceilalți se află, unii în dreapta, iar alții în stînga ta. Aici stă doamna Eynsford Hill, acolo Freddy, aici doamna Higgins... (*Stella intră cu umbrela deschisă.*) Doamna Higgins spune: „Credeți că o să plouă?”
- STELLA** (*ca Eliza, articulînd*): Depresiunea care s-a produs în partea de vest a acestor insule înaintea încet spre est... Nu există nici o indicație privitoare la vreo schimbare importantă a situației barometrice.
- SHAW** (*trecînd în locul lui Freddy*): Foarte bună! Ha-ha-ha!
- STELLA** (*ca Eliza, gata să-l străpungă*): Ce te rînjești așa, tinere? Am spus vreo prostie? Cu ce-am greșit, domnule? Fac prinsoare că n-am făcut nici o greșeală.
- SHAW** (*trecînd în locul doamnei Higgins*): Să sperăm că nu se va face frig. Gripa a făcut atîtea ravagii în ultimul timp.
- STELLA** (*ca Eliza*): Și mătușa mea a murit tot de gripă. Cel puțin așa s-a zis.
- SHAW** (*ca doamna Higgins*): Da?
- STELLA** (*ca Eliza*): Eu una, cred însă că i-a făcut cineva felul.
- SHAW** (*ca doamna Higgins*): „I-a făcut felul?”
- STELLA** (*ca Eliza*): Da, drăguță, de ce ar fi murit tocmai ea de gripă? Cu un an înainte, scăpase teafără de tifos... Era toată vînată, așa cum vă spun. Toți o credeau moartă. Dar tată-meu i-a tot turnat la gin pe beregată, pînă ce și-a venit deodată în fire, atît de repede, că era să înghită și linguroiul. Cum să moară de gripă o femeie atît de vînjoasă?! Ce s-a întîmplat cu pălăria ei de pai, aia nouă, care trebuia să-mi rămînă mie?... I-a șterpelit-o cineva. Și ascultați-mă pe mine: ăla care i-a șparlit pălăria i-a făcut și felul.
- SHAW** (*ca doamna Eynsford Hill*): Credeți într-adevăr că mătușa dumneavoastră a fost ucisă?
- STELLA** (*ca Eliza*): De ce nu? Ȑia cu care stătea ar fi omorît-o și pentru un ac de pălărie, darmite pentru o pălărie întregă!
- SHAW** (*ca doamna Higgins*): Tatăl dumitale n-a făcut însă bine că i-a turnat gin pe gît. Ar fi putut s-o omoare.
- STELLA** (*ca Eliza*): Pe mătușa mea, pentru care ginul era ca laptele de la țîța mă-sii? Pe urmă, n-ai mata grijă de tata, că a dat o viață în-
- tregă atîta gin pe gît, că știe el mai bine decît dumneata că nu poate să-i facă rău.
- SHAW** (*ca doamna Higgins*): Vrei să spui că tatăl dumitale avea obiceiul să bea?
- STELLA** (*ca Eliza*): Dacă avea obiceiul... Aoleu! Păi ai noștri-s bețivani din tată-n fiu!
- SHAW** (*ca doamna Higgins*): Trebuie să fi fost groaznic pentru dumneata.
- STELLA** (*ca Eliza*): Deloc. După cîte am văzut, nu i-a făcut niciodată rău. Și pe urmă, nici n-o ținea întruna numai într-o beție. Numai cînd o făcea lată.
- SHAW**: Pe un ton vesel, Stella, vesel!
„Numai cînd o făcea lată!”
- AMÎNDOI** (*repetă împreună, în cadența unui metronom, într-un ritm din ce în ce mai accelerat; el bate măsura*): Numai cînd o făcea lată. Și era întotdeauna mult mai drăguț cu rachiul-n nas.
- STELLA** (*ca Eliza*): Și acum, cred că ar fi timpul să plec. La revedere, doamnă Higgins.
- SHAW** (*ca doamna Higgins*): La revedere.
- STELLA** (*ca Eliza*): La revedere, doamnă Eynsford Hill.
- SHAW** (*ca doamna Eynsford Hill*): La revedere.
- STELLA** (*ca Eliza*): La revedere.
- SHAW** (*ca Freddy*): Domnișoară Doolittle, dacă o luați cumva prin parc, v-aș putea însoți...
- STELLA** (*ca Eliza*): Prin parc? Da? Ce-s nebună să merg pe jos? Fleoșc! Iau o mașină.
- SHAW**: Asta e, Stella. Vezi că poți fi admirabilă cînd îți dai osteneală? Noapte bună.

(*La sfîrșitul acestei replici își duce scaunul înapoi.*)

STELLA: Nu mai sînt decît patru zile pînă la premieră, scumpul meu Joey, și teamă mi-e că nu-mi stăpînesc încă rolul.

SHAW (*ridicîndu-se, după ce a mutat fotoliul*): Într-adevăr, nu-l stăpînești. N-ai găsit încă tonul cel mai just la sfîrșitul piesei. Poate că dacă ți-ai imagina că eu sînt Higgins, ai putea să vorbești cu tot disprețul necesar. Și nu uita să vorbești tare. Uneori, cînd mă aflu în fundul sălii, nu pot auzi nici un cuvînt de-al tău.

STELLA (*se învîrtește ca un animal nervos într-o cușcă*): Ești o ființă oribilă. Știu foarte bine că sînt ridi-

colă, dar ți-am spus de la început că sînt prea bătrînă pentru rolul ăsta și că n-am să mă pot transforma niciodată într-o vagabondă. Glasul meu poate fi însă auzit în orice sală de teatru din lume. Eu sînt de vină dacă ai început să surzești? (*Se întoarce furioasă.*)

SHAW: Nu te descuraja! Te asigur că ești pe drumul cel bun, dar n-ai izbutit încă să intri cu totul în pielea Elizei, să reliefezi destul de clar tema socială a piesei. Pînă ce nu vei realiza toate astea, nu voi admite că poți s-o joci nici pe Eliza, nici pe Shaw.

STELLA (*continuînd să se învîrtească prin cameră*): Orice alte indicații ai să-mi dai, te rog să mi le transmiți prin regizorul de culise. (*Pune fotografiul la loc, cu un gest spectaculos, și începe să se îndepărteze.*)

SHAW: Ultima proclamație. Astă seară e seara cea mare. Aproape totul va depinde de inspirația ta din ultima clipă. Tu nu ești ca mine, un mare general. Mie nu-mi place să lupt, îmi place să cuceresc. Tu însă fii închipui că-ți place să lupți, și acum va trebui să învingi cu spada în mînă. Și ceea ce-i mai minunat, Stella, e că știu că vei triumfa cu îndrăzneală, cu brio și fără cel mai mic efort. Și acum...

AMÎNDOI: Avanti!

STELLA (*către spectatori*): Premiera a fost un vis, un paradis luminat de hohote de rîs. Sînt convinsă că nici o altă premieră de pe lume nu s-a desfășurat vreodată în așa mare veselie.

SHAW (*către spectatori*): De la act la act, rîsetele și aplauzele deveneau din ce în ce mai entuziaste și mai zgomotoase; era limpede că Stella luase cu asalt Londra. Peste noapte ne-am pomenit amîndoi cocoțați în culmea gloriei. După spectacol se proiectase o mică petrecere pe scenă. Cînd m-am dus în culise s-o iau pe Stella, am avut însă o mare surpriză. O! Avea geniul loviturilor de teatru. Tocmai se pregătea să iasă pe ușa din dos.

STELLA (*merge ca și cum ar voi să iasă din scenă. Tresare cînd îl vede pe Shaw*): Joey...

SHAW: Nu rămii aici cu noi? N-ai să te duci acasă... singură... tocmai astă-seară.

STELLA: Nu mă duc singură. Mă duc acasă cu George. Mă așteaptă în mașina lui.

SHAW: George?

STELLA: Da. George Cornwallis-West, cu care m-am măritat miercuria trecută. (*Traversează scena prin fața lui.*)

SHAW: Pentru numele lui Dumnezeu, te-ai măritat?! Fără să-mi spui un cuvînt.

STELLA: Cum puteam să-ți spun? Mă torturai și așa destul, beat de orgoliu. Și asta n-ar fi făcut decît să-mi îngreuneze situația.

SHAW: Și tocmai în timpul repetițiilor! Cum poate o ființă omenească, care are o inimă, să dea o astfel de lovitură de picior unui alt om?

STELLA: Ce-mi puteai oferi tu, care te ascunzi tot timpul sub fustele Charlottei? Îți dai seama că, cu toate discursurile, scrisorile și promisiunile tale, n-ai fost niciodată amantul meu?

SHAW: Aș voi atunci să știu cum se numește asta.

STELLA: Am să-ți spun eu: un flirt.
SHAW: Am procedat astfel încît Charlotte să sufere cît mai puțin cu puțință.

STELLA: Oh, Charlotte, Charlotte, Charlotte! Ar trebui să renunți odată la morcovii tăi cruzi și să mînci un mușchi gigantic, în sînge. Poate că atunci ai să vezi lucrurile sub un alt aspect.

SHAW (*ducîndu-se spre centru*): Ai, în sfîrșit, tot ceea ce visai! George e baron, George e bogat, și de azi înainte te vei putea îmbrăca din cap pînă-n picioare numai în hermină. Felicitările mele! (*tese.*)

STELLA (*întorcîndu-se spre spectatori*): Astfel se încheie primul capitol al vieții mele cu Bernard Shaw.

(*Lumina se stinge repede.*)

CORTINA

A C T U L I I

Se aprinde lumina. Intră Stella, vorbește spectatorilor, în timp ce merge.

STELLA : *Pygmalion* a fost marele succes al stagiunii londoneze. Dar eram în 1914. Cîteva luni după premiera noastră. Belgia a fost invadată de germani și întreaga Europă de foc și sînge. Teatrele din Londra și-au închis porțile. Atît soțul, cît și fiul meu s-au înrolat în armată și au fost trimiși pe front. Am luat atunci

hotărîrea să fac un lung turneu cu *Pygmalion* peste ocean, unde Shaw mi-a scris pînă la intrarea Americii în război. Shaw, care a protestat, de la început, cu atîta vehemență împotriva războiului, încît presa burgheză nu s-a sfiit să-l califice drept „trădător“, scria în „New Statesman“... (*Intră Shaw și, ca și cum ar dicta, se îndreaptă spre pupitru.*)

SHAW : „Trebuie să abordăm fără înțirziere problema modificării hărții

Europei și să-i reformăm astfel constituțiile politice încît această odioasă și atroce calamitate care este un război european să nu se mai poată repeta niciodată. Nici unul din beligeranți nu obține alt rezultat decît acela de a ucide, a ucide, a ucide. Kaiserul cere, din cînd în cînd, încă un milion de oameni pentru a fi uciși. Iar regele Angliei cere imediat și el un alt milion pentru a ucide milionul kaiserului. Și acum, cînd au demonstrat că luptele lor nu pot rezolva nimic și nu pot duce decît la un etern Waterloo, pe care nimeni nu-l poate cîștiga, de ce nu se ridică femeile să spună: «Noi sîntem acelea care ne chinuim pentru a da naștere acestor oameni și, dacă nu încetați acest masacru, refuzăm să mai facem alții.»? Punct. Asta e tot. Frumos articol, nu-i așa, Stella? Nu te întrebi niciodată ce s-a întîmplat cu sonetele mele?

STELLA: Nu. Nu simt lipsa nici a sonetelor și nici a serenadelor tale; te cunosc prea bine, Joey, așa că știu cît de mult îți la mine — și cît de puțin. Am pierdut pînă acum 7.500 de dolari cutreierînd toată America cu piesa ta, pe o arșiță înăbușitoare și jucînd în fiecare seară în alt oraș, în niște săli aproape goale. Americanii îl consideră pe Bernard Shaw „prea intelectual“ și nu vor să vină să-l audă!... Mulți au fost foarte dezamăgiți că nu aud niciodată titlul piesei. Țineau foarte mult să știe cum trebuie pronunțat: Paigmeliân sau Pig-meliân!... Am început să mă fanez și părul îmi încărunește. Nici o mirare. Ziarele de aici parcă n-ar avea alt țel decît acela de a ne scoate pe toți din minți. Acum cîteva săptămîni, au anunțat cu titluri uriașe „Scufundarea flotei britanice...” Am fost și sînt încă foarte neliniștită din cauza fiului meu Beo. A căzut bolnav în tranșeele Dardanelor și a fost trimis la Alexandria. N-au rămas decît trei oameni din tot plutonul lui. Oh, oh, războiul ăsta e o monstruoasă nebunie... Îmi lipsești foarte mult. Mă întreb dacă te voi mai revedea vreodată, Stella.

SHAW: Dragă Stella, la sfîrșitul lui octombrie, m-am întors din Irlanda, cu supraviețuitorii de pe „Lusitania“⁷, pentru a participa, la Londra,

la cîteva mitinguri antirăzboinice... Ultima ta fotografie este prea tinăra și prea frumoasă pentru a fi adevărată. Ar trebui să vezi cum arăt eu. Parcă aș avea 70 de ani. Teatrul mă interesează din ce în ce mai puțin. În schimb, mă pasionează iar politica și filozofia, care îmi produc niște îngrozitoare dureri de cap, dar și o imensă mulțumire sufletească.

STELLA (către spectatori): După doi ani, interminabili, în America, m-am întors, în 1916, la Londra, pentru a juca în *Bella Dona*, în fața soldaților, atît în Anglia cît și în Franța. Soțul meu evadase de la Antwerp, dar Beo fusese trimis din nou pe front. Războiul devenea, din zi în zi, mai oribil... Lista morților, răniiții de pe stradă!... Au trecut multe luni pînă ca Shaw să-mi dea din nou un semn de viață.

SHAW: Mă simt bătrîn și sfîrșit. În-săilez, tîrîș-grăpiș, o nouă piesă, ca să mă împiedic de a plînge în clipele de disperare. Două sau trei replici deodată. Nici nu mai știu despre ce e vorba în piesă. Am început-o la 4 martie și de-abia am ajuns la începutul primei scene. Trăim într-o lume putredă. George avea un aer obosit cînd s-a întors de pe front. Nu cred să mai aibă mult de trăit. Trebuie să te simți foarte bătrînă și slăbită. Mă întreb cu ce-o fi mai ușor, cu cărbuni, morfină sau acid prusic. Adio! Probabil că n-o să ne mai vedem niciodată. Adresa mea va fi în curînd: CREMATORIUL, Cimitirul Central, Londra.

STELLA: Oh, sărmanul, sărmanul meu Joey! Fiul meu se află în mare primejdie și ceasurile sînt grele.

SHAW: 7 martie 1917... Mi-ai trimis o ciosvîrtă de scrisoare, mîzgălită parcă de o analfabetă. Cînd voi primi și restul scrisorii, am să pot să-ți răspund. Mă aflu, după cît se pare, în posesia ultimelor două pagini. Trimite-mi-le și pe celelalte șase. Există trei niveluri ale analfabetismului, fiecare din ele mai adînc decît celelalte:

1. Analfabetismul celor destul de analfabeți ca să nu știe că sînt analfabeți...

2. Analfabetismul Elizei, care n-ar putea să citească nici măcar sfîrșitul propriei ei povești...

3. Analfabetismul acelorora care n-au citit niciodată operele mele...

Există o singură ființă pe lume de un analfabetism atît de monstruos

⁷ „Lusitania“, vas de pasageri britanic, torpilat și scufundat de un submarin german, la 7 mai 1915, pe coasta sud-estică a Islandei.

incît să combine toate acestei trei forme într-un singur creier. Și eu, cel mai ilustru corifeu al gîndirii contemporane, m-am dat în spectacol cu ea în fața întregii Europe.

(*În cursul ultimei părți a replicii lui Shaw, Stella a citit o telegramă care-i anunță moartea fiului său. Cînd termină lectura, e copleșită de durere. Așteaptă o clipă.*)

STELLA : Scumpul meu fiu Beo a fost ucis... Ai citit desigur știrea în ziare. Am senzația că ar dormi și că se va trezi și se va întoarce acasă, dacă voi fi tare și calmă. Capelanul scrie că Beo și comandantul lui se aflau în ușa adăpostului cînd a explodat un obuz și i-a ucis instantaneu pe amîndoi... Aș dori să citești și tu această scrisoare. E plină de o tragică tandrețe și de elogi pentru bravul meu fiu.

SHAW (*încearcă să fie amabil, apoi renunță*) : Nu ! Nu !... Nu, Stella, nu pot să judec lucrurile ca tine. Toate astea fac să mi se urce singele la cap. Îmi vine să înjur. Și înjur ! Să mori numai fiindcă anumiți oameni sînt niște siniștri imbecili ! Și mai există, pe deasupra, și capelani care să scrie poetic despre aceste orori. Datoria lor nu este să scrie poetic, ci să urle : „De pe pămînt, strigătul singelui fratelui tău se înalță pînă la Dumnezeu...” Nu, să nu-mi arăți scrisoarea capelanului. Ducă-se dracului, cu toată tragedia lui tandrețe ! Probabil că viitorul obuz îl va face și pe el ferfeniță. Și se va găsi atunci un alt capelan care să-i scrie o scrisoare la fel de tandră mamei lui... Reconfortant, nu-i așa ? Și calmant. Nu mai lipsește decît o scrisoare a regelui, care să mă convingă că acest obuz a fost, de fapt, o mană cerească... Așteaptă o săptămînă. Și pe urmă voi fi din nou foarte inteligent și-mi voi recăpăta toată larghețea de spirit. Voi uita cu totul de capelanul tău. Și voi fi la fel de amabil cu tine ca și el... Oh, blestem, blestem, blestem, blestem, blestem, blestem, blestem, blestem, blestem, blestem !... Și, oh, draga, draga, draga, draga, draga mea. (*De-abia acum se uită în ochii ei.*) Dragă mea prietenă...

STELLA (*către spectatori*) : Dacă Beo ar mai fi trăit încă trei săptămîni... războiul s-a terminat... În octombrie 1917, Shaw a salutăt cu toată căldura Revoluția Sovietică. Și imediat

i-a scris prietenului său Frank Harris⁸, care se afla în America.

SHAW : Dragă Frank Harris. Știri bune din Rusia, nu-i așa ? Nu tocmai ce au vrut beligeranții, după cum nici Bismarck n-a vrut să facă în 1870 din Franța o republică. Dumnezeu își îndeplinește însă voința în mai multe chipuri. Și probabil, nu-i ultima surpriză pe care ne-o rezervă. Al tău, Bernard Shaw.

STELLA : Odată cu armistițiul și-a făcut apariția o lume nouă.

SHAW : Epoca lui Eduard al VII-lea apusese. Epoca lui George al V-lea începea s-o lase în urmă pe Stella. Prestigiul ei suferea o uzură lentă, dar continuă. Relațiile noastre au luat atunci o întorsătură tragicomică. Ne-am pomenit deodată certîndu-ne cu înfocare în legătură cu scrisorile pe care ni le scrisesem unul altuia și pe care, lucru curios, amîndoi le păstrasem. (*Se întoarce la pupitru.*)

STELLA : Ianuarie 1921... Joey... Am primit de la editor o scrisoare asupra căreia aș dori foarte mult să-ți cunosc părerea. E concepută în forma unui contract pentru cartea mea, și condițiile ei îmi displac. Anunță-mă, te rog, cînd vei fi în oraș. O prietenă îmi scrie din New York. Este entuziasmată de *Casa inimilor sfărîmate*, noua ta piesă, subîntitulată „O fantezie în gen rusesc, pe teme englezești”. N-ar fi prea frumos din partea ta să nu mă distribuie în ea, dacă se va juca și la Londra.

SHAW : Supraadorata mea... Imposibil să te distribuie în *Casa inimilor sfărîmate*. M-ai dezintegrat, odată pentru totdeauna, în cursul repetițiilor cu *Pygmalion*. Și restul distribuției s-ar pune imediat în grevă.

STELLA : Am să rămîn în vecii vecilor neconsolată. Ce păcat că nu pot să plîng.

SHAW : Da, e într-adevăr păcat că nu poți să plîngi. Orice mare acțiță poate să verse lacrimi de crocodil.

STELLA : Povestea cu cartea asta mă frămîntă întruna.

SHAW : Ce ai scris ? Viața ta, a mea, sau a amîndurora ?

STELLA : Știi foarte bine că n-am nici stil, nici ortografie, că nu știu nici să inventez, nici să pozez, și că sin-

⁸ Frank Harris (1856—1931), ziarist englez ; a condus mai multe reviste literare. Biograf al lui Oscar Wilde și Bernard Shaw.

gurele mele cunoștințe în materie de punctuație se limitează la punerea greșită a virgulelor. Nu-ai vrea să-mi dai o mână de ajutor ?

SHAW : Stella... Am hotărât ! Cartea ta se va intitula : „Autobiografia unei vrăjitoare“. Cred c-o vei scoate foarte bine la capăt, dacă te vei mărgini să relatezi numai peripețiile tale cu unii din iluștrii tăi parteneri, de la Tree, al cărui smoching îl strîngeai cu atîta pasiune la piept, cu brațele pline de pudră, încît pină la urmă bietul om ajungea ca o zebra, pînă la Gerald du Maurier,⁹ ale cărui exclamații admirative le subliniai cu aparteurii ca : „Doamne, Dumnezeuule, să trebuia să joci o scenă sentimentală cu un amoretz care are un astfel de cap“.

STELLA : Dragă Joey, pana ta te împată. Aud că Charlotte ar fi neliniștită din cauza scrisorilor noastre. Sper că nu-i adevărat. Nu i-ai spus niciodată că sînt un gentleman ? Mă felicit că n-am distrus aceste scrisori. Am dat la copiat pe acelea pe care-mi propun să le public.

SHAW : La copiat ?

STELLA : ...dacă vei fi de acord.

SHAW : Ascultă, spui că ești un gentleman. Ei bine, un gentleman nu bate toba în oraș după ce a avut o aventură sentimentală. Și, cu asta, basta !

STELLA : Mi-e foarte ușor să cobor din nori și să-mi dau seama că mai există și alte puncte de vedere decît al meu. Ceea ce doream era să mă sfătuiesc cum să fac ca să aștern pe hîrtie adevărul gol-goluț.

SHAW : De ce nu te consulți cu George ?

STELLA : Ah, da ! Așa-i, că nu ți-am spus. Credeam că știi că m-a părăsit acum doi ani.

SHAW : Ascultă, Stella. Și eu scriu niște note biografice, pentru ediția completă a operelor mele. Ce-ai zice dacă aș publica și eu unele din scrisorile tale cele mai intime ? Faptul că aș putea afirma în fața tribunalului : „Am avut permisiunea ei“ nu m-ar scuti de epitetul de escroc sentimental.

STELLA : Joey, de data asta am să te iau în serios. Ai spus : „Ce-ai zice dacă-aș publica și eu unele din scrisorile tale cele mai intime ?“

SHAW : Da...

STELLA : Nu există nici o scrisoare de a mea care să nu poată fi publicată, dacă-i corectezi ortografia.

SHAW : În preajma lui 1895 i-am scris o superbă colecție de scrisori de dragoste lui Ellen Terry, de la care am primit o la fel de superbă colecție de răspunsuri. Ei bine...

STELLA : Ce-ar fi s-o convingi pe Ellen Terry să mă lase să public scrisorile de dragoste pe care i le-ai adresat, împreună cu acelea pe care mi le-ai adresat mie ?

SHAW : Oh, mi-ar trebui un ciocan să fac să-ți pătrundă în creier un singur gram de bun-simț. Numai dacă ai putea să te vezi așa cum te vor vedea cititorii *după* această carte.

STELLA : Umilește-mă, insultă-mă, lovește-mă cu o mie de ciocaie. Nimic nu mă mai poate atinge. Nu e așa că e minunat să fii invulnerabil ? De ce să ne intereseze prostia altora ? Peste o sută de ani se va spune că am fost amanta ta și că prințul de Wallis a fost fiul nostru. Ei și ?

SHAW : Dumnezeu să mă aperse de proști. Parcă aș ține o prelegere despre relativitate în fața unui pescăruș. Ei bine, trimite-mi corecturile cărții. Veți afla atunci, fără nici un menajament, ce poți și ce nu poți să spui.

STELLA : Mă întreb dacă ți-ar fi convenit să-i trimiți primul tău manuscris lui Shakespeare și Marele Will să ți-l arunce la coș, și, în loc să discute el cu tine, să ți-l critice nevasta sau poate dactilografa lui.

SHAW (*se apropie de ea și-i vorbește cu o înfinită răbdare, ca unui copil*) : Trebuie să-i vorbesc ca unei fetițe de nouă ani. Ascultă, mica mea Stella. Altădată erai de acord că publicarea unor scrisori intime nu este admisibilă între oameni de onoare. Dacă aceste scrisori sînt niște scrisori de dragoste, indelicatetea este de zece, de-o sută, de-o mie de ori mai mare. Dacă sînt scrisorile de dragoste adresate de un bărbat căsătorit unei femei care nu e soția lui și care-i logodită în acel moment cu un alt bărbat, care ulterior a devenit soțul ei, indelicatetea devine de-a dreptul scandalosă. Dacă acela care le publică este bărbatul, el este un ticălos. Dacă le publică femeia, ea este o depravată. (*Se retrage furios în spatele pupitrului.*) Cu toate astea, continui să mă pizezi de ce nu trebuie să publici aceste scrisori. E ca și cum ai între-

⁹ Gerald du Maurier (1873—1934), actor englez, exponent al școlii realiste. A dramatizat „Rebecca“, celebrul roman scris de fiica sa, Daphne du Maurier.

ba de ce nu trebuie să fii hoată de buzunare, sau să faci trotuarul.

STELLA : Sint atât de furioasă din cauza ignobilei tale insolente, încît nu mai simt palmele insultelor tale... Mi-ai distrus cartea cu toate tăieturile tale... Ai făcut-o ininteligibilă. Să dea Dumnezeu să putrezești în infernul lui Dante! Puțin mi-ar păsa.

SHAW (*i se adresează peste umăr*) : Nu mai ai scrisori și de la alți autori dramatici? De la autorii tăi preferați ? Vor face spume la gură dacă-i vei neglija — mai ales dacă ți-au scris scrisori frumoase. Trebuie să mai ai niște scrisori de dragoste. Nu poți să apari în postura unei celebre frumuseți care n-a făcut decît o singură victimă în toată cariera ei — un bătrîn idiot de 56 de ani.

STELLA : Așteaptă să citești scrisorile lui Strindberg, ale lui Ibsen, Maeterlinck, Barrie, Edmond Rostand etc., etc. Ai să regreti sincer că nu ești decît vioara a doua. E atât de trist să te tîrăști pe pămînt, în loc să zbori în cer, fiindcă ai distrus aceste scrisori admirabile...

SHAW : Stella ! Știi de ce am distrus aceste scrisori pe care le consideri „admirabile“ ? Fiindcă nu vreau să apar în ipostaza unui suprem măgar, într-o piesă a cărei eroină ești tu. (*Se duce și se așază cu brațele încruciate.*)

STELLA : Ei bine, din cauza acestor reacții demențiale, nu ești supraomul care ai putea să fii și care-ți închipui că ești. Tot ce a mai rămas din aceste scrisori nu e altceva decît vorbărie goală. N-am fost curtată de un „supracuceritor“. Totul a fost o minciună. M-am atașat de un om care s-a dovedit a fi cel mai banal dintre oameni. Data viitoare cînd mai încerci să seduci o actriță, nu te mai servi de ea ca de un instrument pentru a-ți tortura nevasta. Am să public tot ce am să găsesc de cuviință. Dacă nu crezi în ceea ce scrii, de ce mai scrii ? Și ai putea să-mi fii recunoscător că sint atât de bună că tai tot ceea ce te-ar face să nu mai îndrăznești să scoți capul în lume. Poți să începi să-ți spui rugăciunile. (*Către public.*) Cartea a apărut numai cu cîteva scrisori, dar presa a fost totuși entuziasmată. Toată lumea spune că l-am înfățișat pe adevăratul Bernard Shaw, pe omul Bernard Shaw. Și ce succese repurta !... Pielele lui se jucau pretutindeni : *Mezalianță, Căsătoria, Casa inimilor sfă-*

rimate și, apoi, *Sfînta Ioana*. Abia după triumfala premieră londoneză a acestei piese, am primit în sfîrșit cîteva rînduri din partea lui, după 16 luni de furioasă tăcere.

SHAW (*se uită, o clipă, fix, către spectatori, înainte de a începe*) : Așadar, mai trăiești ? (*Se uită la ea, se ridică, se duce la pupitură.*) Acum cîteva zile m-am dus în cabina lui Lyall-Swete, pentru a-i da cîteva ultime indicații înainte de ridicarea cortinei. A început imediat să-ți aducă osanale, jurînd că ai fi cea mai mare actriță de pe lume, că ai fi mai frumoasă ca oricînd și că ai fi strunit un ansamblu perfect pentru a te seconda în niște perfecte spectacole cu *Hedda Gabler* și alte piese. Mi-am spus că o fi înnebunit subit... Și acum, îți iert scrisorile, fiindcă există undeva o stea care le protejează. Și pe această stea ar fi trebuit să ne naștem, și tu, și eu. Cum stai cu sănătatea ? Cîștigi mulți bani ? Ți-ai recăpătat frumusețea virginală ? Îți mai aduci aminte de Tristan și Isolda și ai uitat de toate stupidele noastre conflicte ? Și ai putut să scapi de datorii cu ajutorul cărții tale ? Și... Și... ce fel de viață duci ? Împlinesc în iulie 68 de ani. Asta e singura nouătate pe care ți-o pot comunica, în afară de acelea pe care le poți citi în ziare.

STELLA : Dragul, dragul meu Joey, scrisoarea ta, primită la teatru, mi-a produs o plăcere bizară... Da, cartea mi-a adus vreo 2.000 de lire. Ai fi dispus să mă duci, săptămîna asta, la un matineu cu *Ioana d'Arc* ? Un astfel de gest m-ar face să șterg multe cu buretele. Am citit cu atîta plăcere elogiile care ți se aduc, dragă Joey. Se spune că ai coborît pînă în cele mai adînci profunzimi ale sufletului omenesc, că e cel mai bun lucru pe care l-ai scris pînă acum. Ești comparat, bineînțeles, cu Shakespeare, și un ziar nu vorbește decît despre tinerețea ta... Împlinești într-adevăr 68 de ani ? Nu, 22 de ani, iar eu sint bunica ta... Cum i-aș putea uita vreodată pe Tristan și Isolda ? Tu — 21 de ani, eu — 17 și harpele din ceruri...

SHAW : Doamne, Dumnezeu ! Nu mai trebuie să ne certăm niciodată, Stella, pînă după moartea noastră. Și atunci ne vom ocupa locul alături de Paul și Virginia, Héloïsa și Abelard, Romeo și Julieta și toți ceilalți mari îndrăgostiți ai omenirii. (*Către spec-*

tatori.) De la o vreme, Stella a început să alunece pe panta declinului, înainte de prăbușirea finală. După greva generală a trebuit să se mărginească, un timp, să dea lecții de dicțiune. Găsea, din ce în ce mai greu, angajamente, avînd împotriva ei, pe de o parte, vîrsta, iar pe de alta marile ei exigențe artistice, ca și orgoliul ei, care era și mai mare.

STELLA : Februarie 1929... Dragă Joey, am crezut pînă azi că marea bătălie a vieții se dă odată pentru totdeauna în tinerețea noastră. Ei bine, m-am înșelat. Îmi dau acum seama că deabia cînd îmbătrînim și munca noastră nu mai are căutare, lupta se întetește și se eternizează... Proprietarul nu-mi îngăduie să aduc aici elevi, și ca să închiriez un local pentru lecții îmi pare o aventură prea periculoasă... Cînd vii să-mi citești noua ta piesă? Mi-ai făgăduit...

SHAW : Stella... Nu pot să citesc piesa unei femei care moare de foame. Ce-am putea face pentru tine? Ce-ai spune de un spectacol în beneficiul tău? Sybil Thorndike spune că o mulțime de artiști care te adoră ar face, ca și ea, orice pentru tine. N-au jucat niciodată cu tine, diavole! Lui Ellen Terry beneficiul i-a îngăduit să se retragă și să moară în liniște...

STELLA : Nu mor de foame. Mănînc mai mult decît tine. Și nu vreau nici un beneficiu. Pentru acela al lui Ellen Terry am trimis un cec de 25 de lire, la care ea mi-a răspuns printr-o scrisoare începînd cu cuvintele „Stimate domn”. Dragă Joey, te rog, te implor, pe tine, care mi-ai scris o dată că vei fi prietenul meu „pînă la sfîrșitul lumii”, vino și citește-mi piesa joi, vineri — cînd sînt liberă pînă la patru și jumătate —, sau sîmbătă. Mor de nerăbdare să aflu despre ce e vorba în ea.

SHAW : Adevărul e că sînt prea timid ca să-ți citesc singura scenă care te interesează.

STELLA (se ridică) : „Singura scenă care mă interesează”? Încep acum să înțeleg. Am fost aseară la un bal. M-am întîlnit acolo cu Edith Evans care, uitîndu-se cu insistență la mine, mi-a spus că eu aș fi personajul pe care-l va interpreta în *Căruța cu mere*. Toată lumea nu vorbea decît despre asta... Ce infamie! Îmi venea să le crăp capul.

SHAW (întrerupînd-o) : Calmează-te, te rog, calmează-te... Nu trebuie să vorbești prea mult... Nu există, bine-

înțeles, în piesă nimic care să poată constitui vreun indiciu pentru spectatori, și mai ales pentru presă. Totul trebuie să rămînă un secret cunoscut numai de noi doi.

STELLA : Cum ar putea să rămînă un secret cunoscut numai de noi doi, cînd Edith Evans mi-a spus că eu sînt personajul pe care-l va interpreta?

SHAW : Desigur că Edith Evans a ghicit. S-ar putea să mai fie cîteva persoane care să știe sau să-și închipuie că știu. Fiîndcă singurii care o vom ști vreodată, cu adevărat, sîntem noi doi. În orice caz, presa nu trebuie să prindă nimic de veste.

STELLA : Nu, Joey. Dacă aș avea textul piesei, m-aș putea consulta cu avocatul meu. Sînt sigură că piesa ta mă prezintă într-o lumină defavorabilă și că ar putea fi interzisă.

SHAW : Nu vād de ce ar fi interzisă. Este extraordinar de scenică.

STELLA : Oh! Ești un șarlatan! (Se duce la fereastră și se uită afară.)

SHAW : Bineînțeles! Sîntem amîndoi niște șarlatani. Procedez însă, cu această piesă, la fel cum ai procedat și tu cu scrisorile tale. Ai să vezi. Lumea întregă te va putea adora, cum te-am adorat și eu. Am să vin astă-seară la tine și vom citi scena împreună, cu glas tare. După atîta tapaj, vei fi surprinsă de puritatea ei. (Se duce cu manuscrisul la Stella)... Iată textul. (Ea îl ia, cu ciudă.) Tu ești Orinthia, eu sînt Magnus. Scena este o reminiscență a după-amiezilor noastre de odinioară din Kensington Square... (Mută fotoliul ei spre centru.) Acțiunea se desfășoară în budoarul Orinthiei. Stai la birou scriînd — romantic de frumoasă și splendid îmbrăcată...

STELLA : De la primele cuvinte...

SHAW (lui însuși) : A și început... (Adresîndu-se Stellei.) Bine. Regele Magnus intră și așteaptă în prag... Tu spui...

STELLA (ca Orinthia) : Cine-i acolo?

SHAW (ca Magnus) : Maiestatea sa regele.

STELLA (ca Orinthia) : Spune regelui că nu vreau să-l vād.

SHAW (ca Magnus) : Regele așteaptă să-ți revină buna dispoziție. El înaintează și se așază. (Își aduce fotoliul și se așază lîngă ea.)

STELLA (ca Orinthia) : Ieși. Pauză. N-am ce vorbi cu tine. Altă pauză. Dacă apartamentul meu particular poate fi violat în fiecare clipă nu-

mai fiindcă se află în palat și fiindcă regele nu este un gentleman, o să trebuiască să-mi caut o locuință în altă parte.

SHAW (*ca Magnus*): Care e motivul certeii noastre de azi, scumpa mea?

STELLA (*ca Orinthia*): Întreabă-ți conștiința.

SHAW (*ca Magnus*): Nu mai am nici un pic de conștiință când e vorba de tine. Trebuie să-mi spui tu.

STELLA (*ca Orinthia*): Iată... Uite-te la această carte. Îi arată cartea...

SHAW (*ca Magnus*): Ce-i asta?

STELLA (*ca Orinthia*): Citește primele trei cuvinte... dacă ai curajul.

SHAW (*ca Magnus*): „Orinthia, scumpa mea...”

STELLA (*ca Orinthia*): Numele pe care pretindeai că l-ai inventat pentru mine... Ești regele mincinoșilor și al șarlatanilor. (*Ca Stella.*) Foarte bună caracterizare, Joey.

SHAW: Fără comentarii, Stella. Citește, te rog, numai textul.

STELLA (*ca Orinthia*): Se întoarce.

SHAW: Numai textul, te rog. Nu trebuie să citești și indicațiile regizorale, Stella. (*Ca Magnus.*) Și nu te prefac mai jignită decât ești în realitate. Asta îmi frânge inima.

STELLA (*ca Orinthia*): De când ai, mă rog, și inimă? Ai cumpărat-o, tot așa, de ocazie? (*Ea însăși.*) Îmi place replica asta. (*Ca Orinthia.*) Ascultă, Magnus. De ce nu poți fi un rege adevărat?

SHAW (*ca Magnus*): Cum adică, adorata mea?

STELLA (*ca Orinthia*): Ceea ce-ți lipsește ca să fii un rege adevărat e o adevărată regină.

SHAW (*ca Magnus*): Dar am o regină.

STELLA (*ca Orinthia*): Oh, ce orb ești! Mai rău decât un orb! Ai un gust mediocru. Cerul îți oferă un trandafir. Și tu te agăți de o varză. (*Ca Stella.*) O să-i facă o mare plăcere Charlottei.

SHAW: E o foarte frumoasă metaforă. Fiindcă, având de ales între a se dispensa de trandafir sau de varză, orice om înțelept ar opta pentru varză. Afară de asta, ar trebui să știi mai bine ca oricine că atunci când un bărbat se plictisește de nevasta lui și o părăsește, n-o face fiindcă ea și-ar fi pierdut frumusețea. Noua lui iubită e adeseori mai bătrână și mai urâtă decât cea veche.

STELLA: De ce ar trebui s-o știu mai bine decât oricine?

SHAW: Fiindcă ai fost de două ori căsătorită. Și ambii tăi soți te-au părăsit pentru niște femei mult mai fide și mai proaste.

STELLA: Vrei să-ți spun de ce n-au putut să trăiască cu mine acești doi bărbați? Fiindcă eram mai talentată și mai inteligentă decât ei și nu puteau suporta efortul de a se menține la înălțimea mea.

SHAW: Doamne, Dumnezeuule! Trebuie să fie magnific să ai sentimentul că ai fi o zeiță, fără să fi făcut niciodată ceva care să-l justifice.

STELLA: Toate astea sînt ridicole, Joey. Pat nu m-a părăsit niciodată. A murit în războiul cu burii.

SHAW: Scumpa mea Stella, soții Orinthiei nu sînt nici Pat, nici George. Ei mi-au fost sugerați de milioanele de bărbați ai căror ochi le-au fost mai mari decât stomacul.

STELLA: Baliverne. Scena asta e absurdă. (*Aruncă jos textul, el i-l dă înapoi.*)

SHAW: Continuă lectura, te rog.

STELLA: Scena asta n-ar fi trebuit să fie niciodată scrisă.

SHAW (*furios*): Știi de ce i-am dat rolul lui Edith Evans, și nu ție?

STELLA: Nu. De ce?

SHAW: Fiindcă știam că ai să sabotezi repetițiile citind ca acum.

STELLA: Nu știam că vrei să interpretez rolul.

SHAW: Dar ce-ți închipuiai?

STELLA: Trebuia să-mi spui.

SHAW: Acum ți-am spus.

STELLA (*se uită în text; apoi*): Orinthia asta e o cochetă?

SHAW: Dacă vrei...

(*Stella își sprijină capul de umărul lui Shaw, dar se retrage repede și-i pune o batistă pe umăr înainte de a-și relua poziția.*)

SHAW: Ce faci?

STELLA: N-aș vrea să te transform într-o zebra. (*Stella îi aruncă o privire furioasă, apoi începe să citească. E din nou Orinthia.*) Magnus, când ai de gând să înfrunți destinele noastre?

SHAW (*ca Magnus*): Dar soția mea, regina, ce-o să se întimple cu biata mea Jemina?

STELLA (*ca Orinthia*): Îneac-o. Împușcă-o. Spune-i șoferului s-o ducă la serpentină și s-o lase acolo. Femeia asta te face de ris.

SHAW (*ca Magnus*): Nu mi-ar surîde o astfel de soluție. Iar supușii mei ar socoti-o drept perversitate.

STELLA (ca *Orinthia*): Știi foarte bine ce vreau să spun. Divorțează. Forțez-o să divorțeze. E foarte simplu. Toată lumea divorțează când simte nevoia unei schimbări.

SHAW (ca *Magnus*): Dar nu știu ce o să mă fac fără Jemina.

STELLA (ca *Orinthia*): Ceilalți nu știu ce faci cu ea. (Ca ea însăși.) Asta e prea de tot, Joey, (Ca *Orinthia*.) Ai s-o poți vedea de câte ori o să ai poftă, când vom fi căsătoriți.

SHAW (ca *Magnus*): Ești foarte mărinoasă, draga mea *Orinthia*, dar m-aș căsători mai degrabă cu dracul. Căsătoria nu-i vocația ta.

STELLA (ca *Orinthia*): Crezi așa numai fiindcă n-ai imaginație. Te-aș face mai fericit decât a fost pînă acum orice alt om pe pămînt.

SHAW (ca *Magnus*): Te desfid să mă faci mai fericit decât m-au făcut relațiile noastre de o atît de stranie inocență. (Ca el însuși.) Asta așa e.

STELLA: Oh, mincinosule! Toate acestea sînt niște caraghioslîcuri. (Aruncînd jos textul.)

SHAW: Mai sînt cîteva rînduri. Ascultă. (Citește restul.) *Magnus* spune, uitîndu-se la ceas: „Și acum trebuie să mă întorc la treburile mele“, iar *Orinthia*: „Ce treabă e mai importantă decât să stai aici cu mine?“ „Nici una!“ „Atunci stai jos.“ „Da, spune el, dar ceaiul se servește la patru și jumătate.“ Reținîndu-l, ea îi spune: „Lasă ceaiul. O să-l iei aici cu mine!“ „Vrei să mă faci să întîrzii, numai ca s-o supăr pe nevastă-mea!“ Încearcă să se ridice, dar ea îl trage înapoi. „Lasă-mă, te rog, să plec!“ *Orinthia* îl reține: „De ce ți-e așa de frică de nevastă-ta? Ai ajuns de risul întregii *Londre*. Toată lumea știe că te ține sub papuc.“ „Mă ține sub papuc? Cum se numește atunci ceea ce-mi faci tu? Cel puțin, nevastă-mea nu mă reține prin violență corporală.“ Încearcă să se ridice, dar ea îl oprește. „Vrei să chem garda?“ „Cheam-o, te rog, cheam-o! Va apărea în toate ziarele de mîine.“ „Ești un demon, *Orinthia*. Îți ordon.“ *Orinthia* rîde sălbatic: ha, ha, ha! „Ei bine, satano, ai să mă lași să plec?“ Se repede la ea. Ea îl prinde în brațe și-l ține, rîzînd răutăcios. În cele din urmă, îl răstoarnă pe poada și se rostogolesc unul peste altul. Ușa se deschide brusc și secretarul particular al regelui, *Sempronius*, intră și urmărește, cu gura căscată, această scandalosă scenă, în

temp ce cortina cade. (Adresîndu-se *Stellei*, care l-a ascultat îngrozită.) Ei, ce zici?... Nu-i așa că am reușit să-ți fac un portret superb?

STELLA: Taie această scenă.

SHAW: Cum?

STELLA: Tai-o și scrie-o din nou, suprimînd toate aceste insanități.

SHAW: Cum?

STELLA: Spectatorii vor spune că vîrsta și monstruoasa ta vanitate te-au făcut să-ți pierzi bunul-simt.

SHAW: Îndrăznești să-mi vorbești pe tonul ăsta?

STELLA: Da, domnule *Shaw*, îndrăznesc! (Iese.)

SHAW: N-am mai văzut-o pe *Stella* timp de șapte ani — șapte ani, în care amîndoi am devenit din ce în ce mai bătrîni și mai ursuzi, și ne-am îndepărtat din ce în ce mai mult unul de altul. (Își duce fotoliul la loc.) *Stella* fusese adeseori chemată la *Hollywood* în epoca filmului mut. Dar refuzase întotdeauna. Odată cu apariția primului film vorbitor, s-a gîndit că ar putea totuși să-și încerce norocul. A pornit atunci la drum cu nenumărate valize și, bineînțeles, cu un pekinez. Deși mai fusese de multe ori în *America* și era convinsă că o cunoștea foarte bine, i-a fost cu neputință să se adapteze atmosferei californiene. Regii și reginele *Hollywoodului*, care în ochii întregului glob erau vedete, nu erau pentru ea decât niște glorii de celuloid. Și cînd se întîlnea cu ei la vreo recepție din *Beverly Hills*, nu putea rezista tentației de a le arunca cite o săgeată. O dată, cînd s-a întîlnit cu *Joan Crawford*, a întreat-o: „Cu ce te ocupi d-ta?“ Lui *John Gilbert*, cel mai mare amozel al filmului mut, i-a spus altă dată: „Tinere, ar trebui să încerci să faci cinema!“ Pe platou se purta și mai groaznic. După ce a fost distribuită în primul ei film, s-a dus la studio și s-a prezentat regizorului, care i-a spus: „Cum vă simțiți?“ Ea i-a răspuns: „Destul de bine. Sînteți bun să-mi spuneți despre ce e vorba, ca să-i dăm drumul?“ „De acord“, i-a răspuns el în defensivă. „Sînteți văduva unui lup de mare. Dar încă nu știți acest lucru, și încă îl mai așteptați să se întoarcă acasă... În prima scenă, pe care o vom turna acum, intrați în cameră, închideți ușa, vă duceți pînă la masă, luați telescopul, vă duceți la fereastră, o deschideți, duceți telescopul la ochi și scrutați îndelung

marea. Credeți că o să puteți face toate astea?" Ea i-a răspuns că da. „Foarte bine, atunci turnăm“. Și a început filmarea. Stella a intrat în cameră, a închis ușa, s-a dus pînă la masă, a luat telescopul, s-a dus la fereastră, a deschis-o, a dus telescopul la ochi și apoi s-a oprit, s-a întors către regizor și l-a întrebat: „Cu care ochi să mă uit?“... Inutil să spun că nu se bucura de prea multe simpatii. Rolurile ei deveneau din ce în ce mai mici și în curînd a rămas fără bani. Au încercat destui prieteni s-o ajute, dar fără nici un rezultat. Alexander Woolcott¹⁰ a spus atunci că parcă ar fi un vapor care se scufundă și care trage cu tunul în salvatorii lui. Afară de asta, venise în America cu ultimul ei pekinez, Moonbeam, și refuzase din cauza lui multe oferte. Nu voia să se întoarcă în Anglia din cauza carantinei foarte severe pentru cîini și refuza să se ducă oriunde nu s-ar fi putut duce cu Moonbeam. În cele din urmă, am propus-o pentru un mic rol din noua mea piesă *Milionara*, a cărei premieră urma să aibă loc în curînd la New York. (*Așază la loc fotoliul Stellei, lângă biroul ei. Se îndreaptă apoi spre pupitrul lui.*) Teamă mi-e să nu-și fi închipuit că i s-a oferit rolul principal, fiindcă în aprilie 1935 mi-a scris, în sfîrșit, de la Hollywood. (*Se întoarce la taburet și se așază.*)

STELLA (*intră pe ușa din fund. Își spune adresa, în timp ce se duce încet spre fotoliu și se așază*): Turnul Crepusculului, Boulevardul Crepusculului, Hollywood, California... Dragă Joey, am fost atît de veselă și de fericită cînd am primit scrisoarea ta... Îți trimit fotografia mea făcută acum șase luni. Ai să vezi că tot mă mai mențin, în caz că m-ai dori într-adevăr pentru *Milionara* ta. N-ar fi minunat? Mă întreb cum o fi arătînd. Ce-o fi spunînd și ce-o fi făcînd? Hollywoodul și filmul m-au învățat ce înseamnă umilința, cea mai profundă umilință. Nimănui nu mai trebuie să-i fie teamă de mine. Trei săptămîni de lucru în 16 luni... ce spui ce mizerie?... Aproape că m-a distrus... De cîte ori îmi chem impresarii la telefon, mi se răspunde: „Metro-Goldwyn se gîndește la dum-

nevoastră, dar deocamdată nu s-a ivit nimic care să vă convină...“ Dacă m-aș retrage din viața artistică, n-aș mai avea atîtea dificultăți, dar nu pot să mă retrag, mai simt încă nevoia să joc, să activez. Nu mai am încotro, acum, și trebuie să fac apel la ajutorul tău și — ciudat! — o fac fără absolut nici o jenă. Mă aflu într-o penibilă incurcătură. Aș mai putea să rezist încă vreo șase săptămîni, dar pensia nu-mi vine decît abia peste șase sau șapte săptămîni, și, în orice caz, tot n-o să-mi ajungă s-o scot la capăt. N-ai vrea să mă ajuți? Mi-e egal dacă trebuie să lupt pînă la capăt, dar țara asta te lasă suspendat în aer. Ai grijă de sănătatea ta, dragă Joey, și mai trîndește puțin... A ta de totdeauna, Stella.

SHAW: 11 august 1937... Antichitatea mea, acum extremă, la 81 de ani, m-a obligat să fac puțină ordine printre hîrții și să iau măsuri de ordin general în vederea morții mele, probabil iminente. Descopăr că am comis o faptă reprobabilă: am păstrat toate scrisorile tale, în ciuda regulii mele de a nu păstra niciodată altceva decît hîrțile de afaceri strict necesare. Am păstrat scrisorile lui Ellen Terry, fiindcă scrisul ei făcea din ele niște capodopere caligrafice pe care nu le-aș fi putut arde. Ar fi fost ca și cum aș fi ars „Cartea franceză a orelor“, din secolul al XV-lea. N-am aceeași scuză și în cazul tău. (*Se ridică.*) Acum nu-mi mai rămîne decît un singur lucru de făcut: să pun toate scrisorile în niște plicuri recomandate și să ți le trimit, ca să ai toată corespondența în mîinile tale. Asta le va mări valoarea, dacă va trebui vreodată să le vinzi. (*Se duce spre fotoliu: un bătrîn.*) Mă bucur să aflu, din tot ce ai spus și nu trebuia să spui presei, că ai rămas tot Stella. Aș fi vrut să rămîn și eu tot clovnul Joey, dar acum trebuie să mă mulțumesc cu rolul lui Geronte. (*Se așază.*)

STELLA (*în timpul acestei replici, reflectoarele care-l luminează pe Shaw încep să se micșoreze*): New York... august 1937... Scumpul meu Joey... Sper că plicurile recomandate vor fi în curînd aici. Oh, mi se strînge inima! Dorința de a mă simți din nou tînără mă va face să le recitesc. Nu înțeleg de ce cenușa ta și a Charlottei trebuie să fie împrăștiată pe pămînt înainte ca aceste scrisori să poată vedea lumina tiparului. Peste 50 de

¹⁰ Alexander Woolcott (1887—1943), cronicar dramatic american, cunoscut prin spiritul său caustic.

ani via în via și trăită în aer. Nimeni nu va mai citi vreo carte, în afară de cele despre petrol, motoare, elice și alte lucruri asemănătoare. Scrisorile tale nu vor lipsi însă niciodată din valizele aviatorilor, din cauza intensei lor vibrații. Vibrația asta va înceta, dacă aceste scrisori vor aștepta 50 de ani ca să fie tipărite. Cele 500 de lire pe an pe care mi le-a oferit o bună prietenă îmi vor asigura o modestă existență. Locuiesc în cel mai ieftin hotel din New York — 83 de dolari pe lună! John Gielgud, nepotul scumpei tale Ellen Terry, m-a descoperit aici bolnavă și, cu lacrimi în ochi, mi-a adus flori. Terry ăștia au plins întotdeauna cu ușurință! M-a scos apoi la plimbare în parc, mi-a oferit brațul și am mers încet, în timp ce Moonbeam zburda în jurul nostru. M-a invitat să vin să-l văd în Hamlet și să-mi spun părerea. Am fost. Acum mă simt mult, mult mai bine. M-am întors de curînd din Connecticut, unde am jucat în două teatre de vară. Ovațiile din fiecare seară și cele câteva lacrimi ale unor spectatori mi-au făcut bine, în măsura în care aceste lucruri mai contează pentru mine. Nu mă aștept să răspunzi la această scrisoare. Am vrut însă să știi ce am făcut în ultimii ani.

SHAW (către spectatori): Înainte de a putea răspunde acestei scrisori, am căzut grav bolnav. Unele ziare din America au mers pînă acolo încît au anunțat chiar moartea mea, cu necroloage, editoriale și suspine de ușurare. Ele s-au dovedit însă a fi premature.

STELLA: Lago di Garda, mai 1938. Dragă Joey, am fost atît de deprimată cînd am aflat din ziare că ești bolnav! Scumpa mea Italie a făcut minuni pentru mine. Am fost adusă pe sus pînă la vapor cînd am părăsit Statele Unite, și tot așa și cînd am coborît la Boulogne. Reumatism la genunchi, patru luni de chinuri, iar medicul american îmi spusese: „18 luni și cirje“. Cînd m-a văzut, medicul italian a zîmbit și mi-a spus: „Peste 15 zile vei dansa!“ Și, pe legea mea, 12 împachetări de nămol radioactiv în 12 zile m-au pus din nou pe picioare... Dar singurul lucru care contează acum e să te faci tu bine. Sînt atît de îngrijorată!

SHAW (se ridică): Asta e ora miracolelor! (Se îndreaptă din nou spre pupitru.) Sînt, din nou, la biroul

meu... După cît se pare, medicii au izbutit în cele din urmă să mă vindece, înțepîndu-mă, din două în două săptămîni, în fese, cu o monstruoasă seringă hipodermică. Așa că, deocamdată, nu sînt încă mort, deși a mă ține în viață e pur și simplu un exces de zel, de vreme ce am 82 de ani și-i arăt. (Se așază pe taburet.) În orice caz, dacă n-o să ne omoare medicii, o să ne omoare acest Hitler!

STELLA: Dragă Joey, încetează, te rog, cu aceste remarci caraghioase pe tema vîrstei tale. Altfel, n-ai să poți savura splendoarea crepusculului. Am aflat de marele succes al filmului tău „Pygmalion“. Cîștigi, desigur, atîția bani încît nu mai știi ce să faci cu ei. Mă întreb dacă ți-ei mai fi amin-tînd cît de mult m-am trudit... Cînd a fost asta? Acum aproape 30 de ani. Cum m-am dus cu piesa la Tree și l-am rugat să te invite să i-o citești, după ce i-am spus că eu am să fiu Eliza. Cum îți suportam cu toții insultele la repetiții... Bineînțeles că ai uitat tot, altfel mi-ai fi trimis un cadou de Crăciun. Și ai mai avut tupeul să spui pretutindeni că eu aș fi imposibilă pe scenă. Din cauza unei singure zile în care m-ai scos din sîrite. (Se duce în planul întîii și arată spre spectatori.) M-am ridicat, m-am dus pînă la rampă și am spus: „Dacă domnul Shaw nu pleacă imediat de aici, plec eu“. Îți mai aduci aminte, Joey? (Se întoarce și se așază.)

SHAW: Dacă aș avea timp să-ți scriu amintirile, aș face din tine cea mai celebră femeie din Europa și America. Dar n-am o para, și luna viitoare trebuie să plătesc o avere fiscală. Filmul „Pygmalion“ nu mi-a adus pînă acum nici un ban. Cît privește întoarcerea ta în Anglia, măi degrabă l-aș ajuta pe dracul să se întoarcă, decît pe tine. Ai scoate pe toți din minți, după ce mai întîi m-ai înnebuni pe mine. Nu știi de cîte ori l-am binecuvîntat pe nenorocitul tău de cățeluș... Dacă ai putea să scrii o carte sinceră, intitulată „De ce, deși am fost o mare actriță, nici un director de teatru nu m-a angajat niciodată de două ori?“...

STELLA: Oh, mincinosule! Mincinosule. Mincinosule. Dragul meu mincinos! Nouă angajamente cu Forbes Robertson¹¹... Patru cu Gerald

¹¹ Johnston Forbes-Robertson (1853—1937), actor și director de teatru englez. A fost partenerul Stellei Campbell în *Romeo și Julieta*.

du Maurier... Două cu Alexander¹²... Patru cu Tree... Dar ce să-mi mai bat capul cu toate prostiile tale?! Dacă izbucnește războiul, ce o să se întâmple cu scrisorile noastre?... Le-am pus pe toate într-o veche cutie de pălării și le ascund noaptea sub pat. Iată-te, în sfârșit, la locul tău, Joey, sub patul meu. Stau aici într-o cămăruță, dar am o splendidă priveliște spre grădina Tuilleriilor și, uneori, soarele Parisului, toată ziua. Văd că ai scris o nouă piesă, *Geneva*. La vârsta ta!

SHAW: Ce să fac? Nu mă pot reține de a scrie. Nu fiindcă aș dori-o, ci fiindcă n-aș putea altfel, acum, când războiul se apropie cu pași din ce în ce mai rapizi. Știi, Stella, „clovețul Joey“ a fost cel mai inteligent lucru pe care l-ai născocit vreodată... De departe, de departe, de departe...

STELLA: Eu l-am născocit pe Joey? Nu. Scrisorile tale sînt acelea care m-au inspirat. Dacă erau false, atunci Joey este un impostor. Dar nu mai vreau să-ți mai răpesc timpul cu „ridicolele“ mele scrisori.

SHAW (*către spectatori, pîrînd din nou bătrîn*): N-am mai primit vești din partea ei decît o singură dată. I-am răspuns o lună mai tîrziu. Și asta a fost tot. Scrisoarea ei purta data de 28 iunie 1939. Hitler își masa tancurile în fața liniei Maginot și al doilea război mondial avea să se dezlănțuie în curînd. Îi trimiseseam vorbă Stellei că ne gîndeam la ea pentru un rol din filmul după piesa mea *Maior Barbara*, dar mă întrebam dacă o mai fi „în formă“.

STELLA: Bineînțeles că mai sînt „în formă“, dar nu pentru a deveni carne de tun. Acum o săptămîină sau două am vrut să fac o faptă eroică. Mi-am oferit serviciile Teatrului Englez de aici pentru 25 de lire pe săptămîină, și chiar și pentru mai puțin. Mi s-a trimis o piesă s-o citesc. Rolul meu era acela al unei miliardare, al cărei fiu se distrează ucigînd fețițe și ascunzîndu-le apoi în garde-roboul mamei sale. Tot rolul meu se reducea la replica: „Vai, vai, vai, n-ar fi trebuit să-l lăsăm singur“. L-am întrebat pe directorul teatrului de ce joacă o astfel de piesă. Mi-a răspuns: „Trebuie să le oferim ceva nou, ceva ce nu pot vedea la Lon-

dra“. La întrebarea mea plină de uimire: „cui trebuie să oferiți aceste noutăți?“ — mi-a răspuns: „turiștilor englezi“. Directorul credea că sînt mica Stella. Nu-i venea să creadă că am 74 de ani. Dar Almanahul Teatrului Englez indică data exactă a nașterii mele: 9 februarie 1865. Sper să plec în curînd în sudul Franței, la un mic hotel la fel de modest, dar situat într-o regiune superbă. Am început să mă obișnuiesc cu sărăcia și lipsa de confort, și chiar cu foarte profunda neplăcere de a nu avea pe cineva care să-mi ofere brațul cînd trec strada cu Moonbeam în brațe, în mijlocul zgomotului înfiorător al tuturor acestor mașini fără inimă...

(*Reflectoarele care o luminează încep să se stingă.*)

SHAW: Londra, 21 august 1939... Dra-ga mea Stella, gigantul s-a ramolit, iar nevastă-sa e paralizată de un lumbago. Gabriel Pascal voia să-ți ofere rolul despre care ți-am vorbit, dar a trebuit să renunțe de vreme ce nu vrei să te desparți șase luni de cîinele tău. Pentru numele lui Dumnezeu, atunci cînd nenorocitul acela de animal va muri de moarte naturală, sau va fi strivit de o mașină, cumpără-ți un urs, o girafă, o focă sau orice alt animal pe care îl poți lua oriunde cu tine. Panterele sînt încîntătoare. Am mîngîiat odată una. (*Reflectoarele care o luminează pe Stella se sting.*) Anul ăsta, nu mă mai duc la Festivalul „Bernard Shaw“ de la Malvern, dar noua mea piesă a însuflețit stagiunea. E vorba în ea de Charles II, de nevasta lui, de două din amantele lui, de o actriță, de Isaac Newton, de valetul și femeia lui de serviciu, de pictorul Keller, de George Fox, primul quaker, și de James al II-lea — în piesă, ducele de York. (*Reflectoarele încep să se stingă.*) Am renunțat la regie. Sînt prea bătrîn, prea bătrîn, prea bătrîn... G. B. S.

(*S-ul trebuie spus în întineric.*)

C O R T I N A

Lumina se reaprinde. Cei doi actori se duc la locurile lor, rămînînd în picioare; apoi duc scrisorile la cutia de pălării, le bagă înăuntru, închid capacul și înaintează spre rampă, pentru a mulțumi spectatorilor.

În romînește de ALF ADANIA

Ilustrația de VAL MUNTEANU

¹² George Alexander (1858—1918), actor și director de teatru. Într-un moment în care teatrul englez era covîrșit de adaptările unor farse franțuzești, a încurajat literatura dramatică originală.

Ideea unei „comedii epistolare“, bazată pe corespondența lui Bernard Shaw cu Stella Campbell, a încolțit în mintea dramaturgului, actorului și regizorului american Jerome Kilty, încă din anul 1943, când — aflându-se în Anglia, ca membru al lui „American Air Force“ — a cunoscut pe ziarista Agnes Claudius, care, în 1940, se afla în nordul Franței, alături de Stella Campbell, când aceasta din urmă a murit. Dar, bineînțeles că Jerome Kilty n-a putut trece la îndeplinirea acestei idei decât abia după publicarea corespondenței, în 1952.

Premiera comediei *Dear Liar* (Dragă mincinosule) a avut loc în 1956 la Chicago, în direcția de scenă a autorului, care interpreta totodată și rolul lui Shaw, alături de soția sa, Cavada Humphrey, care apărea în rolul Stellei Campbell. De atunci, cei doi soți au întreprins lungi turnee cu această piesă, atât în Statele Unite, cât și în alte țări. În alte interpretări americane sau europene, această piesă a prilejuit creații unor actori și actrițe celebre, ca Brian Aherne, Pierre Brasseur, Katherine Cornell, Elisabeth Bergner, Maria Casarès. La Leningrad, piesa lui Kilty a fost jucată, în 1962, de Teatrul de Comedie, cu Lev Kolesov și Elena Iunker, în regia lui A. Remizov și scenografia lui N. Akimov. La Moscova, spectacolul a fost prezentat, în același an, de M.H.A.T., în regia lui I. Raevski, având ca interpreți pe A. Ktorov și A. Stepanova.

La noi, piesa Dragă mincinosule va vedea pentru prima oară lumina rampei pe scena Teatrului de Comedie, care a înscris-o în repertoriul viitoarei stagiuni.

Reproducem câteva din considerațiile cuprinse în ampla cronică asupra spectacolului de la M.H.A.T., apărută în „Pravda“, sub semnătura lui N. Abalkin.

„Dincolo de relațiile intime și de prietenie dintre doi oameni, se întrezăresc relațiile, mult mai importante, pe care le are artistul cu societatea. Aceste relații au determinat conținutul principal al spectacolului. Tragedia unui talent a devenit tema principală a spectacolului.

Intr-o societate pe care o preocupă în cel mai mic grad soarta idealurilor estetice ale artiștilor, singurătatea devine — în cele mai frecvente cazuri — apanajul unui talent adevărat. Oare nu din această cauză a fost atât de necesară și de valoroasă pentru Bernard Shaw și Stella Campbell această îndelungată corespondență ?

Corespondența dintre ei a contribuit la înlăturarea aceluși sentiment de izolare socială, devenind o necesitate spirituală indispensabilă. Trebuie să ai alături o inimă sensibilă, căreia să-i poți destăinui sincer toată durerea și toate emoțiile inimii tale, o inimă căreia să-i destăinuiești toate sentimentele grație cărora sufletul tău trăiește și de care nu se interesează nimeni în această societate crudă, egoistă și fățarnică. Societate căreia i-au devenit de mult străine înaltele idealuri morale ale vieții omenești, societate care strivește cu atâta cruzime demnitatea artistului. Nu numai melodia dragostei și a devotamentului răzbate în scrisorile lor. În cadrul lor își croiesc drum, pe neașteptate, pasionante accente cetățenești și o aprigă condamnare a războiului și a fascismului.“